

G. GLEZERMAN

TUOTANTOTAPA JA SEN
MERKITYS YHTEISKUNNAN
KEHITYKSESSÄ

KARJALAN ASNT:II
VALTION KUSTANNUSLIKE
PETROSKOI
1959

SISÄLTÖ

	Sivu
1. Mitä ovat tuotantovoimat	6
2. Mitä ovat tuotantosuhteet	15
3. Mistä riippuu tuotantosuhteiden luonne	24
4. Miten tuotantosuhdeet vaikuttavat tuotantovoimien kehitykseen	36
Kapitalistiset tuotantosuhdeet nykyaikaisten tuotantovoimien kehityksen kahtena	43
Sosialistiset tuotantosuhdeet ovat tuotantovoimien kehityksen mahtava eteenpäin vievä voima	48
5. Miten muutokset tuotantotavassa heijastuvat yhteiskuntajärjestelmään	56
6. Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehitys sosialismista kommunismin siirtymisen aikana	67

Karjalain ASNT:n Kulttuuriasian Ministeriön
Alohuille nim. kirjapaino

Petroskoi, Sverdlovinkatu, 31

Oletteko koskaan ajatellut, mikä merkitys ihmisen elämässä on työllä?

Koettakaa mainita sellaisia ihmisen elämälle välttämättömiä esineitä, jotka hän voi saada luonnon lahjana, ilman milään työtä. Raitis ilma ja auringon valo - eikä niitä eikä sen enempää olekaan. Nykyaikana enemmistö ihmisistä ammentaa vettä kaivosta tai saa sitä vesijohtosta, ja sitä varten on ensin tehtävä melkoinen määrä työtä. kaivettava kaivo, liakattava siihen salvos tai rakennettava vedennostolaite, laitettava vesijohtoputkia jne

Luonto ei anna valmiina sitä, mikä on välttämätöntä ihmisen toimeentulolle. Luonnonvoimaa ja luonnonesineitä hyväksikäyttäen ihmisen on itsensä tuotettava toimeentulonsa välineitä: ruokaa, vaatteita, polttoaineita, rakennettava itselleen asuntoja jne. Ihmisen työllä on luotu kaupungit ja kylät, pystytetty monikerroksiset talot ja pienet mökit, kaivettu kanavat ja rakennettu jokien yli sillat, rakennettu tehtaat, joissa tuotetaan tavattoman paljon erilaisia esineitä - monimutkaisimmista koneista aina yksinkertaisimpiin jokapäiväisiin kotitalouksesineisiin asti.

Omalla työllään ihminen kasvattaa sadon pellolla ja tuottaa paljon erilaisia ravintoaineita. Viljelykasveissa ja kotieläimissä on ihmisen työn leima. Monet ihmispolvet ovat valinneet ja kasvattaneet parhaita kasvilajeja ja parhaita eläinrotuja, kehittäneet uusia lajikkeita ja rotuja, siirtäneet niitä seuduilta toisille. Yli kaksi tuhatta

vuotta sitten muinais-Kreikassa oli vain kaksi omenapuu-
lajia, mutta nyt niitä on toistakymmentä tuhatta. Vain ihmi-
sen toiminnan tuloksena ovat levinneet laajalti eri maihin
peruna, jonka kotimaana ovat Andien vuorijonojen väliset
ylätasangot (Etelä-Amerikka), maissi, jonka kotimaa on
Meksikko, vesimeloni, joka on lähtöisin Etelä-Afrikasta, ja
monet muut hyödylliset kasvit.

Ja työn ansiosta ihminenkin on tullut sellaiseksi kuin
hän on. Työn vaikutuksesta kaukaisten esivanhempiemme
elimistö muuttui, heidän aivonsa kehittyivät ja yhdessä
aivojen kanssa kehittyi järki, ilmaantui puhe (kieli) ihmisen
kanssakäymisen välineenä. Nimenomaan työn ansiosta
ihmisestä tuli ihminen ja hän erosi eläinkunnasta.

Ihmiskunnan koko kehitys muinaisista alkukantaisista
ajoista meidän päiviimme on ollut mahdollista vain työn ja
yhteiskunnallisen tuotannon kehityksen ansiosta. Tuotanto-
prosessi vähitellen mutkistui: työkalut täydellistyivät, ihmi-
set itse sekä heidän työtottumuksensa ja taitonsa kehittyivät.

Nykyaikainen tuotanto ei muistuta lainkaan alkukantai-
sen ihmisen aikaista tuotantoa, jolloin työkaluina olivat
kivikirves, jousi, keihäs jne. Nykyään yhteiskunnan käylettä-
vissä on tavaton paljous mitä erilaisimpia koneita ja yhteis-
kunta on ottanut palvelukseensa erilaisia luonnonvoimia.
Mutta tuotanto on elintärkeä välttämättömyys myös
nykyiselle yhteiskunnalle samoin kuin se oli alkukantai-
sellekin. Saavuttakoon yhteiskunta kuinka korkean kehi-
tysasteen tahansa, sen olemassaolo on mahdollista vain
työn ja tuotannon ansiosta.

Kuvitelkaamme hetkeksi, että tuotanto on lakannut: lei-
pomot, jalkine- ja tekstiilitehtaat eivät toimi, junat, höyry-
laivat ja autot ovat pysähtyneet, sähkövirta ei kulje jolitoja
pitkin, vedenjakelu on lakannut jne. Tuotannon täydellinen
pysähdys lyhyeksikin ajaksi merkitsisi yhteiskunnan tuhoa.
Ihmiset kuluttaisivat pian kasatut varastot loppuun ja
kuolisivat nälkään ja viluun. Ilman tuotantoa ei ole yhteis-
kuntaa.

Aineellisen tuotannon, ts. ihmisten elämälle välttämättömien toimeentulovälineiden ja niiden valmistukseen tarvittavien työkalujen tuotannon kehitys on ollut ja pysyy ihmisten henkisen elämän, kehityksen välttämättömänä ehtona. Ihmiset eivät ole aloittaneet historiaansa tieteellisistä tutkimuksista ja taideostojen luomisesta, vaan ovat hankkineet elatuksensa raskaassa taistelussa luontoa vastaan. Vasta sen jälkeen kun yhteiskunnallinen työ tuli tuottavammaksi, kun maanviljelijä, karjanhoitaja ja käsityöläinen pystyivät tuottamaan enemmän tuotteita kuin he tarvitsivat toimeentuloaan varten, saattoi yhteiskunnassa erottautua ihmisiä, jotka eivät tehneet ruumiillista työtä, — taidemaalareita, tiedemiehiä ja muita henkisen työn tekijöitä. Tieteen, taiteen, filosofian, uskonnon ja ihmisten henkisen toiminnan muiden alojen syntyä ja kehitystä edelsi aineellisen tuotannon kehitys.

Se tosiasia, että ihmisten on syötävä, juotava, omattava asunto ja pukeuduttava ennen kuin he voivat harjoittaa poliitikkaa, tiedettä, taidetta, uskontoa jne., tunnetaan jo ammoisista ajoista. Mutta vasta XIX vuosisadan puolivälissä Karl Marx ensimmäisenä arvioi sen, mikä merkitys tällä yksinkertaisella tosiasialla on ihmisyhteiskunnan kehityksessä. Hän tuli siihen johtopäätökseen, että aineellinen tuotanto on kaiken yhteiskuntaelämän perusta ja näyttelee ratkaisevaa osaa yhteiskunnan kehityksessä. Marx löysi tuotannon kehityksestä avaimen ihmisyhteiskunnan koko historian selittämiseen.

Mikä määrää yhteiskuntajärjestelmän luonteen ja mistä se on riippuvainen? Mistä syystä yhteiskuntajärjestelmä vaihtuu? Miksi esimerkiksi nykyisellä aikakaudella sosialismi tulee väistämättömästi kapitalismin tilalle?

Kaikkiin näihin kysymyksiin voidaan antaa oikea vastaus selvittämällä, miten kehittyi tuotanto, mitä ovat tuotantovoimat ja tuotantosuhteet ja miten tuotannossa tapahtuvat muutokset vaikuttavat yhteiskunnan elämän eri puoliin.

I. MITA OVAT TUOTANTOVOIMAT

Sorvaajan työ ei muistuta kaivosmielen työtä, kehrääjä ja kutoja suorittavat aivan toisenlaisia tuotanto-operaatioita kuin metallin sulattaja. Mutta niin paljon kuin nämä eri työlajit eroavatkin toisistaan vaativat ne tiettyjä yhteisiä ehtoja. Millä tahansa tuotannon alalla on työ mahdollista vain silloin kun on olemassa *työn esine, työvälineitä* ja itse työntekijä, *työvoima*.

Työn esinettä on kaikki se, mihin ihminen kohdistaa työnsä. Sorvaajalla on työn esineenä puu, jota hän sorvaa ja antaa sille tarvittavan muodon; kaivosmiehellä sinä on hiilikerrostuma, josta hän louhii hiiltä.

Mistä ihmiset ottavat työn esineitä? Luonnosta tietenkin. Ei kuitenkaan jokaisesta luonnossa olevasta hyödyllisestä esineestä tule työn esinettä. Metsässä kasvava puu ei sinänsä vielä ole työn esine: siitä tulee työn esine silloin kun ihminen käyttää sitä, korjaa siitä hedelmiä (esimerkiksi pähkinöitä) tai kun metsätyöläinen kaataa sen. Aivan samoin maan syvyyksissä, esimerkiksi Kurskin magneettianomaalissa sijaitseva rautamalmi ei vielä sellaisenaan ole työn esine; jotta siitä malmista tulisi työn esine, on se otettava käyttöön. Siis luonnonesineistä, luonnonaineista tulee työn esineitä vasta sitten kun ne joutuvat tuotantoprosessiin.

Työvälineiksi nimitetään kaikkea sitä, minkä avulla ihminen vaikuttaa työnsä esineisiin. Niitä ovat ennen kaikkea ja pääasiassa työkalut. Alkukantaisen ihmisen kivikirves ja nykyaikainen monimutkainen työstökone, yksinkertainen käsirukki ja automaattinen kehruukone — kaikki ne ovat erilaisia työkaluja.

Ilman työkalujen luomista ja käyttöä ei ole mahdollista mikään tuotanto. Työkalujen, kaikkein yksinkertaisimpienkin ja karkeiden (esimerkiksi kivikirveen tai puunuijan) luominen on se, mikä erottaa ihmisen alemmillakin kehitystasteillaan kaikkein korkeimmalle kehittyneistä eläimistä

Karvaessaan esille alkukantaisten ihmisten asuinpaikkoja tiedemiehet löytävät yhdessä ihmisten luiden kanssa karkeita kivityökaluja, havaitsevat jälkiä ihmisen työtoiminnasta

Eläimet käyttävät toimeentulovälineiden hankkimiseen vain luonnollisia elimiään: kypäliä, kynsiä, hampaita, nokkaa jne. Ne eivät tuota, vaan käyttävät valmiita luonnontaimia. Ihminen sitä vastoin tuottaa, hän luo siihen tarkoitukseen työkaluja, tuotantokalustoa tämän sanan täydellisessä merkityksessä. Niiden avulla ihminen ikään kuin jatkaa ja voimistaa luonnollisia elimiään. Niinpä esimerkiksi kepakko tai kirves, joita alkukantainen ihminen käytti, olivat hänen käsiensä jatkona, auttoivat häntä kuohkeuttamaan maata, kaatamaan puita jne. Tunnettu XVIII vuosisadan amerikkalainen tiedemies W. Franklin määritteli ihmisen tuotantokalustoa valmistavaksi eläimeksi.

Ihmiskunnan historian kulussa ovat työkalut jatkuvasti muuttuneet. Ihmiset siirtyivät karkeista kivisistä työkaluista parempien, hiottujen kivisten työkalujen valmistamiseen ja sitten kivisistä työkaluista — metallisiin. Käsityökaluista, joita ihmiset käyttivät monien vuosituhansien aikana, siirryttiin koneisiin ja erinäisistä koneista koneistoihin. Vihdoin nykyaikana alkaa saada yhä laajempaa soveltamista tuotannon automatisointi, jolloin automaattikonejärjestelmä suorittaa kaikki tuotantovaiheet.

Niiden työkalujen liikkeelle panemiseksi, joiden avulla työnvälinettä välittömästi muokataan, ihmiset käyttävät erilaisia voimanlähteitä. Tekniikan edistyessä he korvaavat lihasvoimansa ympäröivän luonnon voimilla. Niinpä esimerkiksi ihmiset oppivat käyttämään tuotannossaan kesytettyjen eläinten voimaa, veden ja tuulen voimaa, sitten höyryn ja sähkön voimaa ja kemiallisten prosessien energiaa.

Muutamia vuosikymmeniä sitten saksalainen fyysikko O. Wiener teki laskelmia, että niiden koneiden työskentelyyn ylläpitämiseksi, joita siihen aikaan oli maapallolla, olisi tarvittu likipitään kymmenen kertaa suuremman ihmis-

määrän voima kuin koko maapallon väestö. Siitä lähtien voimakoneiden teho on kasvanut moninkertaiseksi. Mainittakoon, että ihmisten ja kotieläinten lihasvoiman käytöstä saatava energia muodostaa nykyään vain noin 1% maailman energiatuotannosta. Nykyään asetetaan tuotannon palvelukseen uusi, verrattomasti suurempi luonnonvoima kuin kaikki aikaisemmat luonnonvoimat — atominsisäinen energia (atomivoima). Neuvostoliitossa on rakennettu ja vuodesta 1954 toimii maailman ensimmäinen atomisähköasema, jonka teho on 5.000 kilowattia. Nykyään Neuvostoliitossa ja useissa muissa maissa suoritetaan töitä vielä suurempien atomisähköasemien luomiseksi. 100.000 kilowatin tehoinen atomisähköasema kuluttaa vuorokaudessa 1.200 kivihiillitonnin asemesta vain 400 grammaa ydin«poltoainetta» — uraania tai jotain muuta radioaktiivista ainetta.

Sanan laajemmassa merkityksessä työnvälineisiin kuuluvat kaikkien niiden voimien lisäksi, joiden avulla ihminen vaikuttaa työn esineeseen, myös tuotannon aineelliset ehdot yleensä; esimerkiksi maa, jolla sijaitsevat tuotantolaitokset, tuotantorakennukset, varastorakennukset, kanavat, tiet jne. Nykyaikaisessa yhteiskunnassa on tärkeä paikka myös erilaisilla apuvälineillä, joissa kuljetetaan tuotteita, esimerkiksi öljyjohdoilla, kaasujohdoilla sekä kulkuvälineillä: rautateillä, kuorma-autoilla, laivoilla jne.

Työn esinettä ja työnvälineitä yhdessä nimitetään *tuotannonvälineiksi*.

Tuotantoa varten tarvitaan aineellisten ehtojen lisäksi ihmisiä, heidän työtään. Ihmiset luovat kaikki aineelliset hyödykkeet käyttäen tuotannonvälineitä ja soveltaen *työvoimansa*.

Tuotantoprosessia varten tarvitaan kaikki kolme ainesta työn esine, työnvälineet ja työvoima. Jos jää pois vaikkapa yksi näistä kolmesta aineksesta, ei tuotanto ole mahdollista. Mutta näiden ainesten osuus yhteiskunnan kehityksessä ei ole samanlainen.

Työn esine näyttelee tuotannossa enimmäkseen passiivista osaa: siihen kohdistuu työvoiman ja työkalujen vaikutus. Se, mitä luonnonaineita muokataan ja otetaan tuotantoprosessiin, riippuu työvälineiden kehitystasosta ja yhteiskunnan tarpeista. Niin kauan kuin ei ollut luotu vastaavaa tekniikkaa, ei voitu käyttää esimerkiksi vuoriöljyä bentsiinin ja voiteluaineiden valmistamiseen, ei voitu käyttää boksiitteja alumiinin valmistamiseen, uraanimalmia ydin-«polttoaineen» saamiseen jne.

Vain tekniikan täydellistämisen ansiosta ihmiset saivat mahdollisuuden käyttää tarpeisiinsa erilaisia luonnonaineita, tunkeutua syvemmälle maan uumeniin. Esimerkiksi Neuvostoliitossa nostetaan vuoriöljyä kerrostumista, jotka ovat viiden kilometrin syvyydessä maan alla. Ihmiset ovat oppineet saamaan ilmasta typpeä ja käyttämään sitä maan lannoittamiseen, oppineet valmistamaan synteettisesti spriistä kautsua, kivihiiilestä lankaa, luomaan uusia kemiallisia aineita, joita ennen ei ollut luonnossa. Siihen on päästy työvälineiden täydellistymisen ansiosta.

Tuotannon kehitystasoa kullakin historian aikakaudella luonnehtii ennen kaikkea tekniikan, työkalujen kehitystaso.

Yhteiskunnan kehityksen taloudelliset aikakaudet eivät eroa toisistaan sen mukaan, *mitä* ihmiset tuottavat, vaan sen mukaan, *miten* ja millaisilla työvälineillä he tuottavat, opetti Marx. Samoin kuin luonnontutkija voi sukupuuttoon kuolleen eläimen eri luista koota tämän eläimen koko luurangan, voi historiantutkija muinaisia työkaluja löydettyään sanoa, millaisella taloudellisella kehitystasolla olivat ihmiset, jotka niitä olivat käyttäneet. Historioitsijat eivät suotta käytä yhteiskunnan ensimmäisten kehitystasojen nimityksinä joskus seuraavia käsitteitä: kivikausi, pronssikausi, rautakausi, erottaen historian aikakaudet toisistaan sen mukaan millaisia työkaluja ihmiset käyttivät.

Työkalujen luonteesta riippuu myös työvoiman kehitystaso. Tuotanto vaatii työntekijältä ruumiillisen tai henkisen

energian tietyn kulutuksen lisäksi työtaitoa ja työtottumuksia.

Historian eri kausina esitettiin työntekijälle erilaisia vaatimuksia. Keskiajan käsityöläisen täytyi olla todellinen taituri voidakseen valmistaa käsin taidekaiverruksilla koristettuja aseita, kotikalustoa jne., mutta hän ei olisi osannut käyttää mutkikkaita koneita, eikä niitä silloin ollutkaan.

Ihmiskunnan historian aikana ovat muuttuneet ei ainoastaan työvälineet, vaan myös ihminen itse. Tuotannon työntekijä on aina määrätyn historiallisen aikakauden ihminen, joka toteuttaa tuotantoa kartutetun tuotantokokemuksen ja yhteiskunnan kehittyessä opittujen työtottumusten ansiosta.

Tekniikan muuttuessa muuttuvat ihmisten tuotantokokemukset ja työtottumukset. Työkaluja tekevät ja täydellistävät tietenkin ihmiset. Mutta sen jälkeen, kun uudet työkalut on luotu ja otettu käyttöön, on ihmisten pakko tottua käyttämään niitä. Esimerkiksi, kun ilmaantuivat koneet, muuttuivat myös tuotannon työntekijöille esitettävät vaatimukset. Nykyaikaisella höyryvasaralla tai puristimella työskentelevällä työläisellä täytyy olla toisenlaisia tottumuksia, toisenlainen tuotannollinen ammattitaito kuin entisellä sepällä.

Uusien työkalujen ilmaantuessa syntyy myös uusia ammatteja. Entisen Venäjän maataloudessa talonpoika teki kaikki maataloustyöt käsin. Mutta kollektiivitalousjärjestelmän voiton mukana, traktorien, leikkuupuimurien ja muiden koneiden ilmaantuessa maataloudessa syntyi traktorinkuljettajan, leikkuupuimurin käyttäjän, mekaanikon, autonkuljettajan ja muita uusia ammatteja.

Koska ihmisten tuotannollinen ammattitaito ja heidän työtottumuksensa muuttuvat työvälineiden ja työkalujen muuttumisesta riippuen, ovat nämä työvälineet ja työkalut ihmistyövoiman kehityksen mitta.

Mutta niin tärkeä kuin se osuus onkin, jota työvälineet ja työkalut näyttelevät yhteiskunnallisen tuotannon kehityksessä, eivät ne sinänsä toimi ilman ihmistyövoimaa.

Ihminen ihmisen ponnistuksia täydellisimmätkin työkalut ovat kuolleita eivätkä voi tuottaa hyötyä yhteiskunnalle. Kuten Marx totesi «kone, joka ei työprosessissa ole käytännössä, on hyödytön. Sitä paitsi joutuu se luonnollisen aineenvaihdon hävittävään valtaan. Rauta ruostuu, puu mätänee. Lanka, jota ei kudota tahi neulota, on turmeltunutta puuvillaa. Elävän työn täytyy tarttua näihin olioihin, herättää ne kuolleista. . .»¹

Ihminen voi suorittaa tuotantoprosessissa erilaista tehtävää. Hän saattaa esimerkiksi itse vetää sabraa tai kuohkeuttaa maata kuokalla, kuten tapahtui yhteiskunnan varhaisilla kehitysasteilla. Ihminen voi käyttää traktoria tai leikkuupuimuria, viljellä maata koneilla, niin kuin tehdään maataloudessa nykyaikana. Tekniikan kehityksessä voi olla sellainenkin aste (se on jo saavutettu useilla teollisuuslaitoksilla), jolloin työntekijä ei välittömästi puutu tuotantoprosessiin, sen suorittavat automaattisesti toimivat koneet. Sellaisten tuotantolaitosten palvelemiseen tarvitaan verrattain vähän ihmisiä. Mutta tälläkin tekniikan kehitysasteella toteuttavat tuotantoa ihmiset. He luovat koneita, suuntaavat ja valvovat niiden työtä, hoitavat niitä.

Ainoastaan yhteydessä ihmistyöhön, tuotannon työntekijöihin työvälineet muodostavat yhteiskunnan tuotantovoimat. Tämä tosiseikka tulee erittäin havainnollisesti ilmi työläisten lakkojen aikana nykyisissä kapitalistisissa maissa. Kun työläiset lopettavat työn ja suunnattoman suuret tehtaat hiljenevät, junat pysähtyvät ja sanomalehdet lakkaavat ilmestymästä, silloin käy kaikille selväksi, että ilman työläisiä nykyaikainen tuotanto on mahdotonta.

Tuotantoon osallistuvat ihmiset eivät ainoastaan pane työkaluja liikkeeseen, vaan myös muuttavat, parantavat, täydellistävät niitä. Vaikuttaen ulkoiseen luontoon ja muuttamalla sitä, luoden uusia työkaluja ihmiset samalla muuttavat omaa olemustaan: saavat uusia työtottumuksia, taitavuutta

---

¹ K Marx, Pääoma, I osa, s. 194.

ja taitoa, kehittävät kykyjään ja muun muassa kykyä tuotantokaluston parantamiseen. Kartutettuaan tuotannollista kokemusta ihmiset ajan mittaan tekevät uusia muutoksia työkaluihin, parantavat niitä. Siten ihmisen aktiivinen toiminta, hänen työnsä muuttaa myös työkaluja ja ympäröivää luontoa sekä ihmistä itseään.

Marxisin-leninisin klassikot ovat pitäneet työvoiman tärkeimpänä tuotannon aineksena. Marx kirjoitti, että «mahavimpamana tuotantovoimana on itse vallankumouksellinen luokka»¹. «*Koko ihmiskunnan ensimmäinen tuotantovoima on työmies, työtätekevä*»², sanoi Lenin.

Kun maamme oli imperialistisen sodan ja kansalais sodan hävittäjä, kun sen teollisuus- ja maataloustuotanto oli pudonnut äärettömän alhaiselle tasolle, Lenin tähdensi, että pääasia on pelastaa, säilyttää tärkein tuotantovoima — työväenluokka, työtätekevät. Kun he säilyvät, niin koko talous tulee jälleenrakennetuksi, rappiotila tulee poistetuksi. Kuten tiedetään, nämä Leninin sanat ovat toteutuneet. Työväenluokan ja talonpoikaiston luova energia ja uhrautuva työ ei ole ainoastaan kunnostanut maan kansantaloutta, vaan myös muuttanut Neuvostoliiton lyhyessä historiallisessa määrääjässä maatalousmaasta teollisuus- ja kollektiivitalousvallaksi.

Näin ollen työvoima muodostaa työvälineiden, työkalujen ohella yhteiskunnan mitä tärkeimmän tuotantovoiman.

Tuotantovoimat ilmaisevat yhteiskunnan suhdetta niihin luonnonesineihin ja -voimiin, joita käytetään aineellisten hyödykkeiden tuotantoon. Missä määrin yhteiskunta vaikuttaa luontoon ja alistaa sen valtansa alle, se riippuu ennen kaikkea siitä, millaisia *työvälineitä*, *työkaluja* ja millaista *työvoimaa* on sen käytettävissä. Nämä tuotannon ainekset yhdessä muodostavatkin yhteiskunnan tuotantovoimat.

Tuotantovoimien kasvu on ihmisyyteiskunnan kehityksen välttämätön ehto ja sen *edistyneen* tärkein osoitin. Tul

¹ K. Marx, Filosofian kurjuus.

² V. I. Lenin, Teokset, 29. osa, s. 334 (venäjänk. laitos).

lakseen toimeen ja kehittyäkseen eteenpäin yhteiskunnan on toteutettava jatkuvasti ja keskeytyksittä aineellisten hyödykkeiden tuotantoa. Siksi tuotantoprosessi on samalla myös *uusintamisprosessi*, toisin sanoen prosessi, joka lakkaamatta uusiintuu. Uusintamisprosessissa ei ole ainoastaan luotava toimeentulovälineitä, *kulutustarvikkeita*, vaan myös *tuotannonvälineitä*, jotka ovat välttämättömiä tuotannon jatkamiselle: työkaluja, poltto- ja raaka-ainetta jne. Todellakin tuotantoprosessissa kulutetaan raaka-ainetta, siisen varastot on uusittava; tuotantokalusto kuluu, siis on tuotettava uutta kalustoa kuluneen tilalle. On välttämätöntä, että myös ihmiset, *työntekijät* uudistaisivat voimansa saaden elämänsä ja työtään varten välttämättömät *kulutustarvikkeet*, että valmentuisi uusia työntekijöitä vanhuuden, sairauden tai kuoleman seurauksena poistuneiden tilalle.

Siis kaikkia tuotantoprosessin aineksia — työn esineitä, työnvälineitä, työvoimaa — on alati uusinnettava. Ilman sitä tuotantoprosessi ei voi olla keskeytymätön ja yhteiskunta tuhoutuisi.

Uusintaminen voi tapahtua yhdessä ja samassa määrässä samalla tavoin kuin käsityöläinen voi vuodesta toiseen valmistaa yhtä suuren määrän tuotteita. Mutta sellainen *yksinkertainen uusintaminen* ei voi turvata yhteiskunnan kehitystä. Jotta yhteiskunta voisi kehittyä, viedä eteenpäin aineellista ja henkistä kulttuuriaan, on toteutettava *laajennettua uusintamista*, toisin sanoen luotava uudelleen kaikki tuotannon ainekset yhä kasvavassa määrässä. Ja tuotannon laajentamiseksi on tuotettava enemmän tuotannonvälineitä.

Yhteiskunnallinen tuotanto muodostuu eri aloista. Jos otamme esimerkiksi nykyaikaisen teollisuuden, niin se jakaantuu *kevyeen teollisuuteen*, joka tuottaa pääasiassa *kulutustarvikkeita*: jalkineita, vaatteita, ravintoaineita jne., ja *raskaaseen teollisuuteen*, joka tuottaa tuotannonvälineitä:

koneita, työkaluja, raaka-ainetta, polttoainetta, sähkövoimaa jne.

Laajennetun uusintamisen toteuttamiseksi yhteiskunnan on sijoitettava alati yhä enemmän varoja ja työtä raskaaseen teollisuuteen, laajennettava sitä. Sillä koneita ja kalustoa ei tarvita ainoastaan jo toimivien tuotantolaitosten kuluneen kaluston vaihtamiseksi kaikilla talouden aloilla, vaan myös sitä varten, että voitaisiin rakentaa uusia tuotantolaitoksia. Vain sillä ehdolla yhteiskunnan tuotantovoimat kasvavat ja tällä perustalla yhteiskunta kehittyy, kulkee eteenpäin edistyksen tietä.

Yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys ei merkitse ainoastaan näiden tuotantovoimien lisääntymistä määrällisessä suhteessa (tehtaiden, toimivien koneiden ja kaluston määrän, työntekijäin lukumäärän lisääntyminen jne.). Tuotantovoimien kehitys merkitsee myös sitä, että vanha tuotantokalusto vaihdetaan uuteen, entistä täydellisempään. Nykyaikainen yhteiskunta ei käytä eikä voikaan käyttää sellaisia höyrykoneita, joita oli XVIII vuosisadalla, Polzunovin ja Wattin aikoina, eikä sellaisia autoja ja lentokoneita, joita rakennettiin XX vuosisadan alussa; sellaisia koneita voidaan nykyään nähdä vain museoissa. Teknillinen edistys nykyaikaisessa yhteiskunnassa ilmenee myös siinä, että yhä suurempi määrä tuotantoprosesseja, joita aikaisemmin suoritettiin käsin, suoritetaan nyt koneilla. Ja tämä taas merkitsee sitä, että lisääntyy entistä täydellisempien koneiden valmistus ja laajenee yleensä tuotannonvälineiden tuotanto.

Jos yhteiskunta kuluttaisi täydellisesti kaiken mitä se tuottaa, niin ei olisi mahdollista mikään tuotantovoimien kehitys eikä mikään edistys. Tuotantovoimien kehitys on mahdollista vain sillä ehdolla, ettei yhteiskunta käytä työtään ainoastaan tämän päivän tarpeiden tyydyttämiseen, vaan myös tuotannon edelleen laajentamiseen ja täydellistämiseen. «Ihmisyhteiskunnan koko kehitys eiäimelliseltä villinasteelta», Engels kirjoitti, «alkaa siitä päivästä, jolloin

perheen työn tuloksena alettiin saada enemmän tuotteita kuin tarvittiin sen ylläpitoon, siitä päivästä, jolloin osa työstä voitiin käyttää tuotannonvälineiden tuottamiseen eikä enää yksistään elintarpeiden tuottamiseen. Työntuotteen ylijäämä työn ylläpitokustannusten yli ja yhteiskunnallisen tuotanto- ja varaomaisuuden muodostuminen ja lisääntyminen tästä ylijäämästä, on ollut ja on kaiken yhteiskunnallisen, valtiollisen ja sivistyksellisen kehityksen perusta»¹.

Siksi tuotantovoimien kehitys on loppukädessä ihmis-yhteiskunnan edistyksen kriteeri, toisin sanoen osoitin, mittapuu.

2. MITÄ OVAT TUOTANTOSUHTEET

Jokainen tietää, että on olemassa työkaluja. Ei ole sellaista ihmistä, joka ei olisi nähnyt tuotantokalustoa. Tuotantosuhteiden olemassaolosta sen sijaan hyvin monet eivät aavistakaan, koska niitä ei voi nähdä. Mutta siitä huolimatta tuotantosuhteet on samanlainen realiteetti kuin tuotantovoimatkin. Ilman ihmisten välisiä tuotantosuhteita yhteiskunnallinen tuotanto on yhtä mahdotonta kuin ilman tuotantovoimiakin.

Kun yksilötalonpoika viljelee peltoaan saattaa hänestä näyttää, ettei hänellä ole mitään tuotannollista yhteyttä eikä mitään taloudellisia suhteita muihin ihmisiin. Hän itse kylvää, korjaa sadon ja saattaa olla tällöin turvautumatta toisten apuun.

Mutta tämä on vain näennäistä talonpojan riippumattomuutta muista tuottajista. Viljelläkseen peltoaan hän tarvitsee esimerkiksi sahan tai auran; puun kaatamiseen hän käyttää teräskirvestä. Mistä hän saa nuo tuotantokalut? Hän ostaa ne. Ja se taas merkitsee, että hänen on oltava taloudellisissa suhteissa niihin ihmisiin, jotka tuottavat

---

¹ F. Engels, Valitut teokset, 1938, I osa, s. 353.

auroja, kirveitä ja muuta tuotantokalustoa. Saadakseen varoja tuotantokaluston ja muiden hänelle välttämättömien esineiden ostoon talonpoika vie osan sadostaan markkinoille. Myyden viljaa hän — itse sitä huomaamatta — ryhtyy taloudellisiin suhteisiin muiden viljantuottajien kanssa. Näitä suhteita eivät määrää hänen toivomuksensa. Esimerkiksi se hinta, josta hän myy viljan, ei riipu hänestä, vaan siitä, millaisissa olosuhteissa harjoittavat maanviljelijästä miljoonat toiset tuottajat. Talonpoika ei tunne sitä monimutkaista taloudellisten suhteiden verkkoa, joka muodostuu tavaroiden tuotannon ja vaihdon pohjalla, hän tietää vain lähimmän päämääränsä: myydä viljansa edullisemmin. Mutta nämä yhteiskunnassa muodostuneet taloudelliset suhteet alistavat valtaansa hänen taloutensa. Muutokset viljan tuotantoehdoissa, jotka aiheuttavat hintojen laskun kapitalistisilla markkinoilla, saattavat johtaa talonpojan häviöön, vaikka hän itse ei tule lainkaan tietämään häviöön joutumisensa syytä.

Kuten huomaamme, siinäkin tapauksessa, kun erillinen tuottaja työskentelee yksikseen, on kokonainen järjestelmä taloudellisia ja tuotantosuhteita, jotka sitovat hänet — työnjaon ja tavarain vaihdon kautta — muihin tuottajiin.

Niitä suhteita, jotka muodostuvat ihmisten välillä aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa, nimitetäänkin *tuotantosuhteiksi*. Nämä suhteet ovat yhtä välttämätön yhteiskunnallisen tuotannon osa kuin tuotantovoimatkin. Marx on sanonut, että ihmiset eivät voi tuottaa aineellisia hyödykkeitä yhtymättä tietyllä tavalla yhteistä toimintaa ja tämän toiminnan keskinäistä vaihtoa varten.

Ihmiset eivät harjoita milloinkaan tuotantoa täydellisesti erillään toisistaan. Muista eristettynä elävän yksinäisen ihmisen talous, joka olisi yhteiskunnan ulkopuolella, on kuvittelua, turhamaisen mielikuvituksen tulos. XVIII vuosisadan englantilaisen kirjailijan Defoen tunnettua kertomusta merimies Robinson Crusoesta, joka oli haaksirikon jälkeen joutunut autiolle saarelle ja järjestänyt siellä

itselleen talouden, ei voida pitää esimerkkinä siitä, miten on kehittynyt yhteiskunnallinen tuotanto. Eikä Robinsonkaan luonut talouttaan vain omin voimin: haaksirikkoutuneesta laivasta otetut työkalut, joita hän käytti, olivat toisten ihmisten työn tulosta. Kun hän joutui autiolle saarelle, oli hänellä jo tuotannollista kokemusta ja työtottumuksia, joita oli saatu ihmisyyhteiskunnan pitkäaikaisen kehityksen tuloksena. Yhteiskunnan kehityksen selittäminen yksinäisten Robinsonien yhdistymisen tuloksena (mitä ovat yrittäneet tehdä monet porvarilliset taloustieteilijät) on järjettömyyttä.

Ihminen erottui eläinmaailmasta ja kehittyi vain yhteiskunnassa, kanssakäymisessä kaltaistensa kanssa. Hän ei olisi voinut tulla toimeen yhteiskunnan ulkopuolella, koska olisi väistämättömästi joutunut nälkäkuoleman tai petoeläinten uhriksi. Alkukantaiset ihmiset metsästivät yhdessä, rakensivat yhdessä asuntoja jne. Toimeentulovälineiden tuotanto on ollut alusta alkaen *yhteiskunnallista* tuotantoa. Tosin myöhemmin tuotanto, talouden hoito tuli mahdolliseksi yksityisten perheiden ja henkilöiden voimin. Mutta tämän mahdollisuuden loi myös yhteiskunnallisen tuotannon kehitys. Yksityisen perheen yksilötalous syntyi ihmisten taloudellisten yhteyksien voimistumisen ja laajentumisen eikä näiden yhteyksien heikkenemisen ja supistumisen pohjalla. Siis tuotanto on ollut ja jääkin yhteiskunnalliseksi.

Ihmisten väliset taloudelliset suhteet kehittyivät yhdessä yhteiskunnallisen tuotannon kehityksen kanssa. Alkukantaisen yhteisjärjestelmän aikana ihmiset elivät pienissä yhteisöissä, joihin alussa kuului muutamia kymmeniä ja myöhemmin muutamia satoja ihmisiä. Kunkin tällaisen yhteisön sisällä ihmisiä yhdisti toisiinsa yhteinen työ, mutta eri yhteisöjen välillä ei ensi alussa ollut mitään yhteyttä. Tämä yhteys syntyi silloin, kun ilmaantui yhteiskunnallinen työnjako, kun eri yhteisöt alkoivat tuottaa erilaisia tuotteita ja vaihtaa niitä keskenään.

Ensimmäisenä suurena yhteiskunnallisena työnjakona oli karjanhoidon erottuminen yhteiskunnallisen tuotannon

erikoiseksi alaksi. Niitä olivat karjanhoito ja maanviljelys ja niiden kesken syntyi työn tuotteiden säännöllinen vaihto. Juuri siksi karjasta tuli rahayksikkökin, jolla alussa, kun siihen tarkoitukseen ei vielä käytetty kultaa ja hopeaa, mitattiin erilaisten tavaroiden hinta (arvo). Myöhemmin — jo yhteisöjen sisällä — erottui yhteiskunnallisen tuotannon erikoiseksi alaksi käsityö: kehruu ja kudonta, savenvalanta, metallinmuokkaus yms.

Miksi on syntynyt ja jatkuvasti kehittyä yhteiskunnallinen työnjako? Työnjaon ansiosta ihmiset alkoivat tuottaa enemmän ja erilaisempia tuotteita. Eri yhteisöt, jotka elivät erilaisissa luonnonsuhteissa, alkoivat erikoistua joidenkin määrättyjen tuotteiden valmistukseen. Työnjako osoittautui taloudellisesti edulliseksi. Kun ihmiset harjoittavat vain määrättyjen eikä kaikkien ja monien tuotteiden tuotantoa, voivat he tehdä työnsä tuottavammaksi, täydellistää nopeammin tuotannollisia tottumuksiaan. Myöhemmin työnjako edisti suurtuotannon ilmaantumista, jolla pientuotantoon verraten on paljon etuisuuksia. Suuret tehtaot saattoivat syntyä vain eri tuotantoalojen keskeisen työnjaon seurauksena.

Työnjaon kehitys taas merkitsi yhteiskunnallisen yhteyden voimistumista ja laajenemista tuottajien välillä, sillä työnjaon kehittyessä jokainen tuottaja joutui yhä suurempaan riippuvaisuuteen toisista tuottajista saaden heiltä raaka-ainetta ja työkaluja ja myyden heille tuotteitaan.

Tällöin ihmisten välille muodostuneet taloudelliset suhteet olivat tuotannonvälineiden ja valmistettujen tuotteiden eri *omistajain* välisiä suhteita. Kun ihmiset yhteiskunnan ensimmäisillä kehitysasteilla omistivat tuotannonvälineet kollektiivisesti, yhteisesti, niin myöhemmin yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon kehittyessä ilmaantui myös yksityisten perheiden, yksityisten tuottajain omistus. Ja *yksityisomistuksen* mukana tuli kiertämättömäksi myös ihmisten välinen *taloudellinen eriarvoisuus*. Toiset rikastuivat, ottivat käsiinsä yhä suuremman osan yhteiskunnallista

tuotantoa, toiset köyhtyivät ja joutuivat riippuvaisiksi näistä rikkaista. Näin ollen alunperin muodostuneiden ihmisten yhteistyöhön perustuvien taloudellisten suhteiden tilalle alkoi muodostua herruuden ja alistuksen suhteet, ihmisten harjoittaman toisten ihmisten *riiston* suhteet. Yhteiskunta jakaantui *luokkiin*, suuriin ihmisryhmiin, joilla oli erilainen asema tuotannossa, ja tuotantosuhteet muuttuivat luokkien välisiksi suhteiksi.

Kunkin yhteiskunnan tuotantosuhteiden perustana on tuotannonvälineiden jonkinlainen jakautuminen yhteiskunnan jäsenten kesken, toisin sanoen jokin tuotannonvälineiden omistusmuoto. Siksi yhteiskunnallis-tuotannolliset, ts. taloudelliset, suhteet on erotettava teknillisistä suhteista. Esimerkiksi nykyaikaisessa sulattimossa työskentelevät työläiset suorittavat erilaisia tuotantotehtäviä: toiset panostavat martinuunia, toiset sulattavat terästä. Martinuuneista työläiset johtavat teräksen valamotteihin, ja jäähtyneet harkot kuljetetaan rautatien avovaunuissa valannevalssilaitokseen, missä ne kuumennetaan ja valssataan tarpeellisen muotoisiksi. Kutakin näistä tuotantovaiheista suorittavat eri ammattien työläiset, joita yhdistää toisiinsa yhteinen työ. Tuotantoprosessin muuttuessa muuttuvat myös heidän väliset yhteytensä. Esimerkiksi nykyään eräät sulattimot ovat alkaneet soveltaa teräksensulatuksessa korkeatuottoista keskeytymättömän valamisen menetelmää. Tämän menetelmän ansiosta ei enää tarvitse valaa terästä muotteihin, kuumentaa harkkoja eikä kuljettaa niitä valannevalssilaitokseen jne. Ja sen tuloksena käyvät tarpeettomiksi myös eräät ammatit, muuttuvat erilaisia tuotantovaiheita suorittavien ihmisten teknilliset suhteet. Toisenlaisia muutoksia tapahtuu ihmisten välisissä suhteissa silloin kun uudistetaan tuotantolaitoksen sosiaalis-taloudellinen luonne, esimerkiksi kun tehdas muutetaan kapitalistisesta yrityksestä sosialistiseksi. Tuotantotekniikka saattaa tällöin olla heti muuttumattakin, mutta ihmisten väliset yhteiskunnallis-tuotannolliset,

taloudelliset suhteet sen sijaan muuttuvat perusteellisesti.

Mikä sitten luonnehtii tuotannollisia, taloudellisia suhteita? Löytääksemme vastauksen tähän kysymykseen ajatellaamme sitä, mikä muuttuu ihmisten suhteissa tuotannon alalla kun yhteiskunnassa tapahtuu sosialistinen kumous ja tehtaat muuttuvat kapitalistisista yrityksistä sosialistisiksi?

Ennen kaikkea muuttuu tuotannonvälineiden jakautuminen, tuotannonvälineiden omistusmuoto. Ottakaamme esimerkiksi vallankumousta edeltäneen Venäjän teollisuus. Se oli kotimaisten ja ulkomaisten kapitalistien tai heidän yhtiömiensä käsissä. Niinpä öljyteollisuudessa olivat suurimpia tuotantolaitosten omistajia Nobel, Mantašev, Lianozov ynnä muut kapitalistit, koneenrakennusteollisuudessa ja metallurgiassa Putilov ja Gužon, kivihiiliteollisuudessa Avdakov jne. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen Neuvostovalta kansallisti teollisuuden, pankit, kululaitokset, muutti tuotantolaitokset kapitalistien omaisuudesta koko kansan omaisuudeksi. Kapitalismin vallitessa tuotannonvälineet ovat yksityisomistusta ja pieni osa väestöä (kapitalistit) omistaa tehtaat ja muut tärkeimmät tuotannonvälineet, mutta suurin osa väestöä (proletaarit) ovat vailla tuotannonvälineitä. Sosialismin vallitessa yksityisomistuksen tilalle on otettu yhteiskunnallinen omistus ja koko kansa, kaikki yhteiskunnan jäsenet omistavat kollektiivisesti, yhteisesti kaikki tärkeimmät tuotannonvälineet.

Tuotannonvälineiden omistusmuodon muuttuessa muuttuvat myös kaikki ihmisten keskinäiset suhteet tuotantoprosessissa. Kapitalistisessa yhteiskunnassa ne ovat *hallitsemisen ja alistuksen* suhteita, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston suhteita. Koska kapitalisti omistaa tuotannonvälineet, mutta työläinen ei omista mitään paitsi työvoimaansa, niin työläinen joutuu taloudelliseen riippuvaisuuteen kapitalistista. Välttyäkseen nälkäkuolemalta työläinen on pakko myydä kapitalistille työvoimansa, toisin sanoen palkkauttava hänelle työhön. Näin, palkkautuen

tehtaalle, työläinen ryhtyy tuotantosuhteisiin kapitalistin kanssa, minkä seurauksena hänen työvoimastaan tulee yhteiskunnan tuotantovoima.

Kokonaan toisenlaiset tuotantosuhteet muodostuvat sosialistisessa yhteiskunnassa. Sosialismin vallitessa tuotannonvälineet ovat yhteiskunnallista omaisuutta, ja siksi ihmisten väliset tuotantosuhteet ovat *toverillisen yhteistyön* ja sosialistisen keskinäisavun *suhteita*. Tullen työhön sosialistiseen tuotantolaitokseen työläinen ei myy kenellekään työvoimaansa. Sosialismin vallitessa työtätekevät ovat tuotannon isäntiä. He työskentelevät itseään varten, yhteiskuntaansa varten eivätkä ole minkään riiston alaisia.

Erilaisesta ihmisten suhteesta tuotannonvälineisiin johduvat myös tuotettujen tuotteiden erilaiset jakomuodot. Kapitalisti on tuotannonvälineiden omistaja, siksi hän anastaa myös tuotannon tuotteet. Myyden nämä tuotteet markkinoilla tavaroina hän saa voittoa, mutta työläisille maksaa niukan palkan, joka on vain pieni osa heidän työllään tuottamien tuotteiden arvosta.

Sosialistisissa tuotantolaitoksissa, jotka kuuluvat koko yhteiskunnalle, ovat myös työn tuotteet kansan omaisuutta. Osan tuotetuista tuotteista yhteiskunta käyttää tuotannon laajentamiseen ja erilaisiin yhteiskunnan tarpeisiin, mutta pääosan tuotteista antaa henkilökohtaiseen kulutukseen jakaen ne työntekijäin kesken heidän työnsä määrän ja laadun mukaisesti.

Tästä vertailusta voimme tehdä johtopäätöksen, että yhteiskunnallis-tuotannollisiin, *taloudellisiin suhteisiin* sisältyvät seuraavat tärkeimmät ainekset: ensiksikin niihin kuuluvat tuotannonvälineiden omistusmuodot (esim. sosialistinen, kapitalistinen, feodaalinen (tilanherra-) jne.); toiseksi, niihin kuuluvat omistusmuodon perustalla muodostuvat keskinäissuhteet sosiaalisten ryhmien kesken, joilla on erilainen asema yhteiskunnallisessa tuotantojärjestelmässä (luokkayhteiskunnassa ne ovat luokkien välisiä taloudellisia suhteita: kapitalisti ja proletaari, feodaali ja talonpoika,

orjanomistaja ja orja); kolmanneksi, tuotantosuhteisiin kuuluvat tuotettujen tuotteiden jakomuodot, jotka vuorostaan ovat riippuvaiset tuotannonvälineiden jakautumisesta ja ihmisten asemasta yhteiskunnallisessa tuotannossa.

Yhteiskunnan eri kehitysasteilla vallitsevat erityyppiset tuotantosuhteet. Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän aikana ne olivat toimeentulovälineensä yhteisesti hankkineiden ihmisten yhteistyön ja keskinäisavun suhteita. Orjanomistus-, feodaalisessa ja kapitalistisessa yhteiskunnassa ne olivat ja ovat ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston suhteiden eri muotoja. Ja vihdoin, sosialistisen järjestelmän vallitessa tuotantosuhteet ovat riistosta vapaiden työntekijäin toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteita tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen vallitessa.

Sosialistiset tuotantosuhteet eivät eroa laadullisesti ainoastaan sovittamattoman vihamielisiin luokkiin jakautuneiden antagonististen luokkayhteiskuntien tuotantosuhteista, vaan myös alkukantaisen yhteisöjärjestelmän tuotantosuhteista. Erotukseksi alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä, jossa ei tuotantovoimien äärettömän heikon kehityksen takia ollut ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa, sosialismin vallitessa riiston hävittäminen on tuotantovoimien korkeaan kehitykseen nojaavan tuotannonvälineiden tietoisien yhteiskunnallistamisen tulos.

Siis yhteiskunnan historian aikana ovat sekä tuotantovoimat että tuotantosuhteet perusteellisesti muuttuneet. Se merkitsee, että historian eri kehitysasteiden *tuotantotavat* eivät ole samanlaisia.

Ensi silmäykseltä saattaisi näyttää, että puhuttaessa tuotantotavasta tarkoitetaan vain tekniikkaa: «käsityötuctantoa», «koneellista tuotantoa» jne. Todellisuudessa tuotantotapa on laajempi käsite, johon sisältyvät kyseisen yhteiskunnan tuotantovoimat sekä tuotantosuhteet. Historia tuntee seuraavat päätuotantotavat: alkukantaisyhteisöllinen,

orjanomistuksellinen, feodaalinen, kapitalistinen ja sosialistinen.

Tuotantotavaksi nimitetään kyseisen yhteiskunnan tuotantovoimia ja tuotantosuhdetta yhdessä otettuna.

Ottakaamme esimerkiksi kapitalistinen tuotantotapa. Se ei tarvitse ainoastaan kehittyneempiä tuotantovoimia, vaan myös toisenlaisia tuotantosuhdetta kuin edellisissä yhteiskunnissa.

«Pääoman» ensimmäisen osan viimeisessä luvussa Marx mainitsee englantilaisesta kapitalisti Peelistä. Herra Peel päätti järjestää Englannin rajojen ulkopuolelle Swan Riverinimiseen siirtomaahan Australiassa kapitalistista tuotantoa. Hän lastasi laivaan 50.000 punnan arvosta koneita ja muita tuotannonvälineitä, vei Englannista myös työläisiä — 3.000 miestä ja naista yhdessä heidän lastensa kanssa. Mutta Australiassa oli ennen XIX vuosisadan 30-luvun alkua paljon vapaata maata ja voi saada maapalstoja melkein ilmaiseksi. Siksi Englannista saapuneiden työntekijäin ei tarvinnut myydä työvoimaansa, joten saavuttuaan Australiaan herra Peel jäi ilman työläisiä eikä hänelle jäänyt edes palvelijaa.

«Poloinen herra Peel, joka piti huolta kaikesta, paitsi englantilaisten tuotantosuhdetten kuljettamisesta Swan Riveriin!»¹, Marx kirjoitti ironisesti tämän johdosta.

Kapitalismin vallitessa työvoima yhdistyy tuotannonvälineisiin proletaarin palkkautuessa, myydessä työvoimansa kapitalistille, joka on koneiden ja muiden tuotannonvälineiden omistaja. Ilman näitä tuotantosuhdetta, ilman palkkatyötä ei ole olemassa kapitalistista tuotantotapaa.

Siis jokaista tuotantotapaa luonnehtivat määräytyt tuotantovoimat ja tuotantosuhdet. Uusintamisprosessissa luodaan uudelleen kaikki tuotannon ainekset — työnvälineet,

---

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, ss. 699—700.

työn esineet ja työvoima, sekä ne tuotantosuhteet, joiden vallitessa työ tapahtuu.

Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet ovat tuotantotavan kaksi yhtä välttämätöntä puolta. Tuotantoprosessissa ihmiset eivät vaikuta yksinomaan luontoon, vaan ovat myös vuorovaikutuksessa keskenään, vaikuttavat toisiinsa. Erotukseksi tuotantovoimista, jotka ilmaisevat ihmisten suhdetta luonnonesineisiin ja -voimiin, tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisia suhteita, jotka muodostuvat ihmisten välillä tuotantoprosessissa.

Tuotantoprosessia, joka — kuten jo tiedämme — on ihmisten vaikutusta luontoon työkalujen välityksellä, voidaan toteuttaa vain taloudellisten yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa ihmisten välillä. Erikseen otettuina työvälineet ja työntekijät ovat tuotantovoimia vain mahdollisuutena. Tullakseen todella tuotantovoimiksi niiden on yhdistyttävä. Ja työvoiman yhdistyminen työvälineisiin merkitsee, että ihmisten kesken muodostuvat määrätyt tuotannolliset, ts. taloudelliset suhteet. Tuotantovoimia ja tuotantosuhteita ei siis ole koskaan olemassa erikseen toisistaan. Ne ovat yhdistyneet yhdeksi kokonaisuudeksi ja tätä kokonaisuutta nimitetään tuotantotavaksi.

Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden näin läheisestä yhteydestä huolimatta ne ovat kuitenkin tuotantotavan kaksi eri puolta. Ne muuttuvat ja kehittyvät eri tavalla ja näyttelevät erilaista osaa yhteiskunnan kehityksessä. Saadaksemme selville tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden osuuden yhteiskunnan kehityksessä, meidän on ennen kaikkea selvitettävä miten ne vaikuttavat toisiinsa.

3. MISTÄ RIIPPUU TUOTANTOSUHTEIDEN LUONNE

Ihmiset olivat pitkän aikaa siinä erheellisessä luulossa (ja monet ovat vielä nytkin), että kaikki heidän suhteensa ja myös taloudelliset suhteet muodostuvat riippuen heidän loivomuksistaan, mielipiteistään, katsomuksistaan, aatteis-

taan. Sellainen katsantokanta oli esimerkiksi utopistisocialisteilla, jotka jo ammoisista ajoista haaveilivat paremmasta yhteiskuntajärjestelmästä, jossa ei ole rikkaita eikä köyhiä, unelmoivat yksityisomistuksen vaihtamisesta yhteisomistukseen.

Ranskalainen utopistisocialisti Etienne Cabet kirjoitti teoksessaan «Matka Ikariaan», joka ilmestyi 1840, että sivistymättömyytensä ja raakalaismaisuuutensa vuoksi ihmiset luopuivat alkukantaisina aikoina vallinneesta yhteisomistuksesta. Ihmisten välisen taloudellisen eriarvoisuuden lopettamiseksi Cabet kehotti pystyttämään jälleen yhteisomistuksen. «Ihmiskunnan on valitettava sitä, ettei se ole hyväksynyt yhteisen omistuksen periaatetta samoin kuin se ensin ei hyväksynyt rokotusta», Cabet kirjoitti. Hän väitti, että jos ihmiset olisivat pystyttäneet ennemmin omaisuuden yhteisyyden, olisivat he vältäneet monia vitsauksia samoin kuin rokotus on pelastanut monia kauhealta taudilta.

Cabet'n mielestä ihmisten toivomus oli riittävä, että ensin siirryttiin alkukantaisesta omaisuuden yhteisyydestä yksityisomistukseen ja sitten palautettiin jälleen yhteisomistus. Hän oli sitä mieltä, että luokkayhteiskunnan synty oli ihmisten tekemien virheiden seuraus ja että siirtyminen sosialistiseen yhteiskuntaan voisi tapahtua millä hetkellä hyvänsä, jos ihmiset tajuaisivat ajoissa nämä virheet.

Tällainen katsantokanta on ristiriidassa historian todellisen kehityksen kanssa. Yksityisomistus ei ilmaantunut siksi, että ihmiset olivat sivistymättömiä eivätkä ymmärtäneet millaisiin sosiaalsiin seurauksiin johtaa luopuminen tuotannonvälineiden yhteisomistuksesta. Aivan samoin ei myöskään tuotannonvälineiden yksityisomistuksen hävittäminen tullut mahdolliseksi pelkästään siksi, että ihmiset tajusivat yksityisomistuksen epäoikeudenmukaisuuden.

Ihmiset eivät voi pystyttää tuotantosuhteita mielivaltaisesti. Ne muodostuvat saavutetusta tuotantovoimien kehitystasosta riippuen. Eivätkä ihmiset valitse tuotanto-

voimiaan. Jokainen uusi sukupolvi tapaa elämään astuessaan jo valmiin tuotantotavan, määrätyt tuotantovoimat ja tuotantosuhteet, jotka ovat edellisten sukupolvien toiminnan tulosta. Ajanmittaan ihmiset muuttavat näitä tuotantovoimia ja tuotantosuhteita, mutta tällöin heidän on aina pidettävä lähtökohtana sitä tuotannon tilaa, jonka he ovat tavanneet. Tuotantosuhteiden muuttuminen, muun muassa siirtyminen tuotannonvälineiden alkukantaisesta yhteisöomistuksesta yksityisomistukseen tai siirtyminen yksityiskapitalistisesta omistuksesta sosialistiseen omistukseen, ei tapahdu pelkästään siksi, että ihmiset niin haluavat, vaan siksi, että tuotantovoimien kehitys oli valmistanut nämä muutokset.

Miksi alkukantaisessa yhteiskunnassa oli olemassa omaisuuden yhteisyys? Siinä yhteiskunnassa ei voinut olla muita tuotantosuhteita kuin yhteistyöhön perustuvat suhteet, sillä yksinkertaiset, epätäydelliset työkalut eivät tehneet ihmisille mahdolliseksi taistella yksitellen luonnonvoimia vastaan. Mutta kun ilmaantui täydellisemmäksi kehittyneitä ja tuottavampia työkaluja ja mahdollisuus hoitaa taloutta yksityisten perheiden voimin, tuli alkukantaisesta yhteistuotannosta loppu.

Se voidaan nähdä havainnollisesti esimerkiksi maanviljelyksen kehityksestä. Ensimmäisenä työkaluna maan kuohkeuttamisessa käytettiin teroitettua sauvaa. Sitten ilmaantui kuokka, jonka yksinkertaisimpana mallina oli teräväoksaisten sauva. Työkalujen ollessa sellaiset maanviljelys vaati suunnattoman suurta työn kulutusta ja sitä oli välttämättömyyden pakosta harjoitettava yhteisesti. Esimerkiksi villi-ihmiset Mikluho-Maklain rannikolla Uudessa Guineassa muokkasivat maata seuraavalla tavalla: muutamia miehiä asettui rinnakkain riviin, he pistivät yhtäaikaan pitkät teroitettut sauvat syvälle maahan ja nostivat ylös suuria maalohkareita. Heidän jälkeensä tuli naisia, jotka pienillä lapioidella paloittelivat tämän maan ja sitten lapset murensivat sitä käsillään.

Kului monia vuosituhansia ennen kuin ihmiset siirtyivät sellaisesta sauvasta ja kuokasta maan viljelemiseen saharalla. Niihin aikoihin työkalujen kehitys täydellisemmiksi tapahtui erittäin hitaasti. Ensin tehtiin puukuokka raskaammaksi; sitten ihmiset oppivat raahaamaan sitä maata pitkin ja vetämään sillä tavoin vaon vaon viereen. Ajan mittaan alettiin kyntöväline valmistaa kahdesta osasta, jossa oli kädensija kyntäjää varten ja seiväs eli aisa niitä ihmisiä varten, jotka vetivät tätä alkukantaista auraa. Myöhemmin vannaksen päähän kiinnitettiin rautakärki ja ihmisten asemesta auran eteen valjastettiin härkiä tai hevosia.

Rautavannassahran ilmaantuminen teki maanviljelijän työn paljon tuottavammaksi. Maan yhteinen viljeleminen ei enää ollut välttämätöntä, ilmaantui mahdollisuus viljellä maata kuluttaen vähemmän työtä, ts. yksityisen perheen voimin.

Uusien, täydellisempien työkalujen ilmaantuminen johti työnjakoon. Kun alussa, alkukantaisessa yhteisössä oli vain iän ja sukupuolen mukainen työnjako (monissa heimoissa miehet kävivät metsästävässä ja kalastamassa, mutta naiset ja lapset hoitivat kotitaloutta), niin myöhemmin ilmaantui yhteiskunnallinen työnjako, ensin yhteisöjen kesken ja sitten myös yhteisöjen sisällä yksityisten talouksien kesken: ilmaantui seppiä, savenvalajia, suutareita jne. Ja yhteiskunnallisen työnjaon mukana alkoi kehittyä tuotteiden vaihto, ilmaantui kauppa. Työnjako ja vaihdon kehitys johtivat kollektiivisen yhteisötuotannon lopulliseen pirstoutumiseen. Näin yhteiskunnallisen omistuksen tilalle tuli tuotannonvälineiden yksityisomistus.

Niin kauan kuin kaikki yhteisön jäsenet, Lenin kirjoitti, «tuottivat kaikki tarvitsemansa tuotteet yhdessä, oli yksityisomistuksen mahdotonta. Mutta kun yhteisöön tunkeutui työnjako ja sen jäsenet alkoivat kukin erikseen harjoittaa jonkin yhden tuotelajin tuotantoa ja myydä tuotteitaan

markkinoilla, niin silloin tämän tavarantuottajain aineellisen eristyneisyyden ilmauksena syntyi yksityisomistus»¹.

Näin ollen tuotantovoimien kehitys johti tuotantosuhteiden muuttumiseen, koko tuotantotavan mullistukseen ja sen jälkeen myös yhteiskuntajärjestelmän muuttumiseen. Alkukantainen yhteisöjärjestelmä luovutti paikkansa yksityisomistukseen perustuvalla ja luokkiin jakautuneella yhteiskunnalle.

Mikä on tämän yhteiskunnallisen mullistuksen perimmäinen syy? Sen pohjimmaisena, lopullisena syynä oli tuotantovoimien muuttuminen ja lähinnä siirtyminen kivisistä työkaluista täydellisempiin rautaisiin työkaluihin.

Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen synty edisti niihin aikoihin tuotantovoimien kehitystä ja sentähden oli edistyksellinen ja historiallisesti välttämätön. Mutta kului vuosituhansia, joiden aikana tuotantovoimien kehitys johti yksityisomistuksen muodon muuttumiseen: orjanomistukselliset tuotantosuhteet vaihtuivat feodaalisiin, ja feodaaliset kapitalistisiin. Nykyoloissa on tullut historialliseksi välttämättömyydeksi yksityisomistuksen hävittäminen, vaihtaminen yhteiskunnalliseen sosialistiseen omistukseen. Tämä on tullut välttämättömäksi siksi, että kapitalismin kaudella tuotantovoimat ovat saavuttaneet sellaisen kehitysasteen, jolloin tuotannonvälineiden yksityisomistus on alkanut olla haittana niiden kehitykselle, tullut yhteiskunnallisen edistyksen jarruksi.

Vastoin utopistisocialistien mielipidettä yksityisomistuksen hävittäminen ja siirtyminen sosialismiin eivät olleet mahdollisia menneisyydessä. Ne tulivat mahdollisiksi vasta silloin kun sitä varten olivat kehittyneet välttämättömät tuotantovoimat. Saaden selville sen, että tuotantosuhteiden muuttuminen on riippuvainen tuotantovoimien muuttumisesta, Marx ja Engels selittivät, että siirtyminen yksityisomistuksellisesta kapitalistisesta järjestelmästä socialisti-

---

¹ V. I. Lenin, Teokset, 1. osa, ss. 138—139.

seen järjestelmään on historiallinen välttämättömyys, ja siten muuttivat sosialismia koskevan opin utopiasta, paremman yhteiskunnan toteutumattomasta haaveilemisesta, tie-teeksi. Marxin ja Engelsin ansio on juuri siinä, että he saivat selville yhteiskunnan kehityksen lait ja todistivat, että sosialismi ei ole haaveilijoiden keksintö, vaan kapitalistisen yhteiskunnan kehityksen välttämätön ja lainmukainen tulos.

Kapitalismin kaudella tuotantovoimien kehitys loi edellytykset siirtymiselle yhteiskunnalliseen sosialistiseen omistukseen. Käsityöläisten tuotantokaluston tilalle tulivat voimakkaat koneet. Polkurukki, käsikangaspuut ja sepän vasara luovuttivat paikkansa kehruukoneelle, mekaaniselle kutomakoneelle ja höyryvasaralle. Työkalujen muuttuessa muuttui myös tuotantoprosessi: feodaalisessa yhteiskunnassa tuottivat yksityiset tuottajat pienissä työhuoneissa, kapitalistisessa yhteiskunnassa tuotantoprosessi alkoi keskittyä suuriin tehtaisiin, jotka vaativat satojen ja tuhansien työläisten yhteistä työtä. Tämä merkitsee, että tuotantoprosessi sai yksilöllisen, yksityisen luonteen asemesta *yhteiskunnallisen* luonteen. Tuotanto on ollut aina yhteiskunnallista siinä mielessä, että sitä ovat toteuttaneet ihmiset yhteiskunnassa. Mutta toisin kuin edellisinä aikakausina, jolloin tuotanto oli pirstoutunut yksityisten pientuottajien kesken, kapitalismin aikakaudella tuotanto sulautuu yhte-näiseen, yhteiskunnalliseen prosessiin.

Ennen suutari saattoi sanoa tuottamastaan kenkäparista: «Tämän olen tehnyt minä, tämä on minun tuotteeni!» Nyt työläinen kenkätehtaalla ei enää voi niin sanoa: jokaisessa kenkäparissa, joka on tehty sillä tehtaalla, olennoituu ei vain hänen työnsä, vaan toistenkin tällä tehtaalla työskentelevien työläisten työ. Sitä paitsi jalkineiden valmistamiseen ovat sijoittaneet työtään myös kenkätehdasta raaka-aineella varustavan nahkatehtaan, sähkövoimalla huoltavan sähköaseman, polttoainetta tuottavien kivihiilikaivosten työläiset jne. Osoittautuu että jokaisessa eri kenkäparissa olennoituu miltei koko yhteiskunnan työ. Niin ollen työn

tuotteet ovat muuttuneet yksityisten ihmisten tuotteista yhteiskunnallisen työn tuotteiksi.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa kaikki tuotannon alat ovat läheisesti sidotut toisiinsa. Esimerkiksi, jos rautateiden työläiset ryhtyvät lakkoon, niin se tuntuu heti lukemattomissa tuotantolaitoksissa. Ja suuren voimalaitoksen pysähdys voi herpaannuttaa kokonaisten taloudellisten alueiden tuotannon. Tämä kaikki osoittaa, että tuotantoprosessi on saanut yhteiskunnallisen luonteen.

Tuotantoprosessin yhteiskunnallinen luonne vaatii myös tuotannonvälineiden yhteiskunnallista omistusta. Miksi? Siksi, että tuotannosta on tullut yhtenäinen yhteiskunnallinen kokonaisuus, se on sitonut kaikki tuottajat toisiinsa, mutta tuotannonvälineiden yksityisomistus erottaa heidät, ei anna tuotantovoimille mahdollisuutta kehittyä vapaasti (siitä tarkemmin alempana).

Läheinen yhteys tuottajain välillä tekee välttämättömäksi tuotannon kehittämisen suunnitelmallisesti. Muodostaahan jokainen tuotantolaitos nyt osan yhteiskunnallisesta tuotannosta, jokainen tuottaja työskentelee yhteiskuntaa varten ja hänen toimintansa tulokset vaikuttavat toisiin. Ja kuitenkin jokainen omistaja isännöi niin, kuin on edullista hänelle, välittämättä yhteiskunnan eduista. Ja seurauksena on tuotannon anarkia, joka sulkee pois suunnitelmallisuuden.

Tämän ristiriidan poistamiseksi on muutettava tuotannonvälineet yksityisomaisuudesta yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi. Silloin häviää tuottajien välinen kilpailu ja tuotannon anarkia, ei jää maaperää pulien syntymiselle. Kun kaikki tuotannon alat, kaikki tuotantolaitokset on tuhansin sitein yhdistetty toisiinsa, on myös omistus niissä keskitettävä yksiin käsiin, koko yhteiskunnan käsiin. Vain silloin tuotannonvälineiden omistusmuoto vastaa tuotantovoimien luonnetta.

Tästä seuraa, että nykyisellä aikakaudella on kapitalististen tuotantosuhteiden vaihtuminen sosialistisiin tullut

välttämättömydeksi. Tuotantovoimien kehitys vaatii sitä. Vastustakoot kapitalistit miten tahansa tämän vaatimuksen toteuttamista, se tulee toteutetuksi kaikissa kapitalistisissa maissa samoin kuin se toteutettiin Venäjällä Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen tuloksena.

Kapitalismista sosialismiin siirtymisen välttämättömyys on nykyään niin ilmeinen, että sen ovat pakotettuja myöntämään eräät sosialismin vastustajatkin ja henkilöt, jotka vain sanoissa julistavat olevansa sosialismin kannattajia. Jotkut heistä väittävät, että kapitalismi muuttuu itsestään sosialismiksi, «kasvaa» sosialismiin. Niinpä he pitävät nykyaikaisen tuotantotekniikan muutoksia — tuotannon automatisoinnin soveltamista useissa kapitalistisissa maissa — teollisuuden uuden vallankumouksen alkuna, joka muka tulee muuttamaan kapitalistiset tuotantosuhteet sosialistisiksi.

Mitä tarkoitusperää sellaiset katsomukset palvelevat? Niitä käytetään työväenluokan kääntämiseksi pois vallankumouksellisesta taistelusta kapitalismia vastaan, sellaisen harhakäsityksen juurruttamiseksi työväenluokkaan, että sosialismiin voidaan päästä ilman taistelua riistäjäluokkia vastaan, asteittaisen, luonnonvoimaisen kehityksen tietä.

Todellisuudessa sitä tietä ei kuitenkaan voida muuttaa kapitalistista taloutta sosialistiseksi. On erheellistä luulla, että tuotantovoimien muuttuessa muuttuvat heti myös tuotantosuhteet ja siis myös koko tuotantotapa. Niin läheisesti kuin tuotantovoimat ja tuotantosuhteet ovatkin sidotut toisiinsa, kehittyvät nämä tuotantotavan eri puolet eri tavalla.

Mitkä erikoispiirteet sitten erottavat tuotantosuhteiden muutosta tuotantovoimien muutoksesta?

Ensiksikin tuotantosuhteet eivät muutu tuotantovoimien luonnetta vastaavaksi heti, vaan vasta muutaman ajan kuluttua tuotantovoimien muuttumisen jälkeen.

Tuotantovoimissa tapahtuu joka päivä muutoksia, jotka ovat usein vähäisiä, ensi katseelta huomaamattomia. Vähitellen tapahtuva tuotantokaluston kehittyminen

täydellisemmäksi johtaa loppujen lopuksi suuriin laadullisiin muutoksiin, tuotantovoimien luonteen muuttumiseen

Mutta tuotantosuhteet eivät muutu heti uusien tuotantovoimien ilmaannuttua. Ne jäävät viimeainittujen kehityksestä jälkeen ja luokkayhteiskunnassa tämä jälkeenjääminen saattaa olla hyvin pitkällistäkin.

Niinpä esimerkiksi nykyaikaisessa kapitalistisessa yhteiskunnassa tuotantosuhteet ovat jo ajat sitten vanhentuneet eivätkä enää vastaa tuotantovoimien luonnetta. Kapitalismin uumenissa kasvaneet tuotantovoimat ovat jättäneet kapitalistiset tuotantosuhteet jälkeensä, menneet niistä kehityksessään edelle.

«Kapitalismin tekniikka *menee* päivä päivältä yhä enemmän *edelle* niistä yhteiskunnallisista olosuhteista, jotka tuomitsevat työtätekevät palkkaorjuuteen», Lenin kirjoitti v. 1913¹.

Miksi sitten tuotantosuhteet ovat jääneet kehityksessään niin suuresti jälkeen tuotantovoimista? Tämä on selitettävissä siten, että kapitalistisessa yhteiskunnassa on sellaisia yhteiskunnallisia voimia, jotka vastustavat tuotantosuhteiden muuttamista.

Asia on niin, että tuotantosuhteiden perusteellinen muutos merkitsee tuotannonvälineiden omistusmuodon muuttamista, ja luokkayhteiskunnassa se merkitsee myös luokkien aseman muuttamista. Mutta ne luokat, joille kuuluvat perustuotannonvälineet, ovat hallitsevana yhteiskunnassa ja kiinnostuneita vallitsevien tuotantosuhteiden ja vallitsevan omistusmuodon säilyttämisestä. Ne pyrkivät vakiinnuttamaan vanhoja suhteita ja vastustavat niiden muuttamista. Sen seurauksena vanhentuneet tuotantosuhteet, vaikka ovatkin jo eläneet aikansa, säilyvät vielä jonkin aikaa.

Siitä johtuu toinen erikoisuus, joka erottaa tuotantosuhteiden muuttumisen tuotantovoimien muuttumisesta. Se

---

¹ V. I. Lenin, Teokset, 19. osa, s. 42.

erikoisuus on siinä, että tuotantosuhteiden perusteellinen muuttuminen ja yhden tuotantosuhteiden järjestelmän vaihtuminen toiseen ei tapahdu luonnonvoimaisen kehityksen tietä, vaan valveutuneiden luokkien aikansa eläneitä luokkia vastaan käymän tietoisin vallankumouksellisen taistelun tietä.

Siksi ei voidakaan odottaa, että automatisointi ja toiset muutokset kapitalistisessa tuotantotekniikassa johtavat itsestään kapitalististen tuotantosuhteiden vaihtumiseen sosialistisiin. Ne muutokset uudistavat tuotantotekniikkaa, luovat uusia tuotantovoimia, jotka eivät sovi kapitalismin puitteisiin, ja valmistavat siten siirtymistä sosialismiin. Mutta olkoonpa sosialismiin siirtyminen miten kypsynyt tahansa, ei se toteudu ennen kuin työväenluokka ottaa vallan käsiinsä ja murtautuu kapitalististen taloudellisten suhteiden sisälle vaihtaakseen tuotannonvälineiden yksityisomistuksen yhteiskunnalliseen omistukseen.

Kehittyneimmissä kapitalistisissa maissa — USA:ssa, Englannissa, Ranskassa ym. — sosialismin aineelliset edellytykset ovat kypsyneet jo kauan sitten. Ne olivat olemassa jo 40 vuotta sitten, kun Venäjällä tapahtui Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous. Mutta erotukseksi Venäjältä mainituissa maissa ei tähän asti ole kuitenkaan tapahtunut mitään talouden sosialistisia uudistuksia, vaikka eräissä niistä on monta kertaa ollut vallassa puolueita, jotka nimitelivät itseään «sosialistisiksi» (Englannin labouristit, Ranskan oikeistososialistit). Tämä osoittaa, etteivät aineelliset edellytykset yksin vielä riitä talouden sosialistisen uudistuksen toteuttamiseksi siinäkään tapauksessa, vaikka tämä uudistus olisi jo täysin kypsynyt. Tarvitaan lisäksi sellaista yhteiskunnallista voimaa, joka pystyisi murtaamaan aikansa eläneiden luokkien vastarinnan ja muuttamaan vallankumouksellista tietä kapitalistiset tuotantosuhteet sosialistisiksi.

Venäjäällä oli sellaisena voimana Kommunistisen puolueen johtama työväenluokka liitossa työtätekevän talonpoikaiston kanssa.

Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous, jonka Venäjän työväenluokka toteutti liitossa köyhimmän talonpoikaiston kanssa, teki lopun kapitalistisista tuotantosuhteista maassamme ja pystytti uudet, sosialistiset tuotantosuhteet. Nämä suhteet muodostuivat tuotantovoimien luonnetta, kehitystasoa vastaaviksi.

Suurteollisuudessa, missä kapitalismin kehitys oli luonut aineellisen perustan sosialismiin siirtymiselle, pystytettiin uudet tuotantosuhteet jo Lokakuun sosialistisen vallankumouksen ensimmäisinä kuukausina kapitalististen tuotantolaitosten kansallistamisen tietä. Tehtaiden, pankkien yms. yksityiskapitalistinen omistus lopetettiin ja vaihdettiin koko kansan omistukseen jo vuoden 1918 puolivälissä. Mitä taas maatalouteen tulee, missä tuotantovoimat olivat vähemmän kehittyneet ja vallitsi talonpoikainen pientuotanto, niin alkoi siinä siirtyminen sosialistisiin tuotantosuhteisiin laajassa mitassa myöhemmin, kun oli luotu edellytykset joukkoluontoiselle kollektivisoinnille.

Maataloudessa syntyivät uudet, sosialistiset tuotantosuhteet toisenlaisessa muodossa kuin teollisuudessa. Tehtaat ovat valtion, ts. koko kansan sosialistisia tuotantolaitoksia. Maaseudulla syntyi valtion tuotantolaitosten — neuvostotilojen ohella, jotka sosiaalis-taloudelliselta olemukseltaan eivät eroa sosialistisista teollisuuslaitoksista, osuustoiminnallisia tuotantolaitoksia, kollektiivitalouksia. Erotukseksi valtion, koko kansan omistuksesta kollektiivitaloudet muodostavat osuuskunnallisen, ryhmäomistuksen.

Millä on selitettävissä sosialistisen omistuksen kahden muodon — valtion ja osuuskunnallisen — syntyminen?

Ryhtyessään toteuttamaan talouden sosialistista uudistamista vallan ottanut työväenluokka tapaa kaksi yksityisomistuksen muotoa: kapitalistien suuromistuksen, joka perustuu vieraan työn riistoon, ja työtätekevien talonpoikien

ja käsityöläisten omistuksen, joka perustuu henkilökohtaiseen työhön. Siirtyminen näistä kahdesta yksityisomistuksen muodosta yhteiskunnalliseen omistukseen tapahtuu erilaisia teitä. Sitä vastaavasti muodostuu myös kaksi sosialistisen omaisuuden muotoa: a) valtion, koko kansan omaisuus, joka syntyy yksityiskapitalistisen omaisuuden kansallistamisen tuloksena, ja b) osuuskunnallinen omaisuus, joka saa alkunsa työtätekevien talonpoikien talouksien tai käsityöläisten vapaaehtoisesta yhdistymisestä.

Valtion sosialistinen omistus on korkeampi muoto kuin osuuskunnallinen: se on koko kansan omistusta, joka perustuu kehittyneimpiin tuotantovoimiin.

Teollisuudessa on tuotantovoimien kehitys jo saavuttanut niin korkean asteen, että on tullut välttämättömäksi tuotannonvälineiden koko kansan omistus. Nykyaikainen tuotanto herkeämättä laajenee, tuotantolaitosten ja talouden eri alojen väliset yhteydet käsittävät koko maan. Siksi myös talouden johtavien alojen, sen avainasemien — suurteollisuuden, pankkien, rautateiden, vesiliikenteen jne. — on oltava koko kansan käsissä.

Voivatko sellaiset tuotantosuhteet, joiden vallitessa tehtaات kuuluvat niissä työskentelevien työntekijäin kollektiiveille, vastata korkealle kehittyneen teollisuusmaan tuotantovoimia? Eivät voi. Sellaiset taloudelliset suhteet eivät mahdollista täydellisesti kansantalouden suunnittelun toteuttamista eikä aine-, työvoima- ja rahavarojen suunnitelmallista jakamista koko maan mitassa. Jos tehtaات kuuluisivat erinäisille työntekijäin kollektiiveille, niin olisi kiertämätöntä sosialismille vieras kilpataistelu tuotantolaitosten kesken, mikä loppujen lopuksi johtaisi koko talouden sekasortoon. Se loisi huonommat ehdot tuotannon yhteistoiminnalle ja erikoistumiselle, perussijoitusten nopealle kasvulle kehittyneimpiin kapitalistisiin maihin verrattuna.

Nykyaikaisten tuotantovoimien esteetön kehitys, kansantalouden suunnitelmallinen johtaminen ja kaikkien voimavarojen tarkoituksenmukaisin käyttö kansan etujen

mukaisesti on mahdollista vain koko kansan omistuksen perustalla. Sentähden valtion, koko kansan omistuksella on vallitseva paikka Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden taloudessa ja se muodostaa koko kansantalouden järkkymättömän nousun ja kaikkien työtätekevien hyvinvoinnin järjestelmällisen kohottamisen perustan.

Tuotantosuhteet siis muodostuvat aina tuotantovoimien luonnetta ja tasoa vastaaviksi. Tuotantotavan sisällä tuotantovoimat muodostavat määräävän puolen: tuotantovoimien kehitysasteesta riippuen muodostuvat nämä tai nuo tuotantosuhteet.

4. MITEN TUOTANTOSUHTEET VAIKUTTAVAT TUOTANTOVOIMIEN KEHITYKSEEN

Eri kehitysasteilla yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät erilaista vauhtia. Alkukantaisessa yhteiskunnassa tuotantovoimat kehittyivät äärettömän hitaasti. Tarvittiin satoja tuhansia vuosia ennen kuin ihmiset voivat siirtyä hiomattomien kivisten työkalujen käytöstä hiottujen kivikalujen käyttöön. Jonkin verran nopeammin on tuotanto kehittynyt ihmiskunnan niin kutsutun kirjoitetun historian aikana, joka käsittää suunnilleen viimeiset viisi tuhatta vuotta. Mutta suurimman osan tästäkin ajasta tuotantovoimat — muinais-Idän maissa, antiikin maailmassa ja feodaalisella keskiajalla Euroopassa — kehittyivät nykyisiä mittasuhteita ajatellen verraten hitaasti.

Kapitalismin koitettua alkoi tuotantovoimien nopeampi kehitys, joka on ollut havaittavissa viime vuosisatojen aikana. Marx ja Engels kirjoittivat vuonna 1848 «Kommunistisen puolueen manifestissa», että vajaan sata vuotta kestäneen luokkaherruutensa aikana kapitalismi on luonut enemmän ja jättiläismäisempiä tuotantovoimia kuin kaikki edelliset sukupolvet yhteensä.

Vieläkin nopeammin tuotantovoimat kehittyvät sosialismin aikakaudella. Neuvostoliitossa ja kansandemokratian

maissa tuotanto kasvaa paljon nopeammin kuin se on kapitalismin aikana koskaan kasvanut sen kukoistuskaudellakaan.

Millä sitten on selitettävissä tämä tuotantovoimien nopeampi kehitys?

Kiinnittäkäämme huomiomme ennen kaikkea siihen, että jokainen historiallinen aikakausi saa perinnöksi edellisinä aikakausina luodut tuotantovoimat, että ihmiset nojautuvat aikaisemmin kartutettuun tuotannolliseen kokemukseen ja kehittävät sitä edelleen. Tekniikan edelleen kehittymisen mahdollisuudet määrää aina jo saavutettu tuotantotaso ja tuotannon kasvaessa ne laajenevat. Niinpä esimerkiksi XVIII vuosisadalla ilmaantui mahdollisuus luoda höyrykone ja XX vuosisadalla, eikä mitenkään aikaisemmin, ilmaantui mahdollisuus luoda atomivoimalla toimiva sähköasema. Jokainen uusi aste tuotantovoimien kehityksessä asettaa ihmisille uusia, laajempia tehtäviä teknillisen edistyksen alalla ja luo uusia entistä runsaampia ja monipuolisempia välineitä niiden ratkaisemiseksi.

Hyvin suurta osaa tuotantovoimien kehityksen jouduttamisessa näyttelee myös se, että *tieteen* soveltaminen tekniikan täydellistämiseen vähitellen laajenee. Esikapitalistisissa yhteiskuntamuodostumissa (alkukantainen yhteisö, orjanomistusjärjestelmä, feodalismi) tuotanto perustui vain käsityöläisten ja talonpoikien monien sukupolvien kartuttamien työtottumusten, työmenetelmien käyttöön, jolloin ei sovellettu miltei lainkaan tiedettä. Sen seurauksena tuotannon teknillinen perusta muuttui erittäin hitaasti. Kapitalismin aikakaudella alettiin ensi kertaa soveltaa tuotantoon laajasti fysiikan, kemian, biologian ja muiden tieteiden saavutuksia, minkä ansiosta tuotannon teknillinen perusta alkoi muuttua hyvin nopeasti. XX vuosisadalla alkoi syntyä hämmästyttävällä nopeudella kokonaisia uusia teollisuuden aloja, sellaisia kuin radioelektroniteollisuus, jonka kehitys perustuu kokonaan fysiikkaan. Nykyaikaisen kemian saavutukset synnyttivät tekokuidun ja muovien tuotannon, joista

kolme vuosikymmentä sitten eivät monet ihmiset osanneet edes ajatellakaan.

Mutta niin suuri kuin tieteen vaikutus tuotannon kehitykseen onkaan, ei tämä vaikutus sinänsä vielä voi selittää sitä, miksi tuotantovoimien kehitys käy nopeammaksi. Sillä eiväthän mahdollisuudet tieteellisten saavutusten soveltamiseksi tuotantoon ole samanlaiset eri aikakausina: ne ovat riippuvaisia niistä yhteiskunnallisista olosuhteista, joissa kehittyy tiede.

Edelläkäynyt tekniikan ja tieteen kehitys määrää vain tuotantovoimien kehityksen jouduttamisen mahdollisuudet. Mutta näiden mahdollisuuksien, samoin kuin tieteen kehityksen luomien teknillisen edistyksen mahdollisuuksienkin, hyväksikäyttäminen riippuu tuotantosuhteista, yhteiskunnan taloudellisesta järjestelmästä.

Tuotantosuhteet muodostuvat tuotantovoimien kehityksen perustalla, mutta ne eivät jää passiivisiksi, vaan vuorostaan vaikuttavat tuntuvasti tuotantovoimien kehitykseen ja niiden kasvuvauhtiin. Tuotantosuhteet saattavat tarjota laajoja mahdollisuuksia tuotantovoimien kehitykselle, mutta saattavat myös päinvastoin rajoittaa tätä kehitystä, asettaa sille liian ahtaat puitteet.

Ihmiskunnan olemassaolon aikana toiset tuotantosuhteet vaihtuivat toisiin, edistyksellisempiin. Se antoi suurempaa väljyyttä tuotantovoimien kehitykselle. Niinpä esimerkiksi kapitalistiset tuotantosuhteet loivat feodaalisiin verrattuna tuotantovoimien nopeamman kehityksen ehdot: hävitettiin käsityön ammattikuntajärjestelmä, joka asetti teollisuuden kehitykselle kovin ahtaat puitteet. Kaupan kehitys johti ensin kansallisten ja sitten myös maailmanmarkkinoiden syntymiseen. Ilmaantuivat laajat mahdollisuudet työnjaolle ja tuotannon erikoistumiselle. Pirstoutuneen pientuotannon tilalle ilmaantui suurtuotanto, joka saattoi käyttää hyväksi yhdistetyn työn tarjoamia etuja. Hävitettiin tuottajien henkilökohtainen riippuvaisuus, joka vallitsi orjanomistuksellisen ja feodaalisen järjestelmän aikana.

Kaikki tämä loi suuremman väljyyden tuotantovoimien kehitykselle ja samalla lisäsi ihmisten kiinnostusta tuotannon kehittämiseen.

Historian eri kausina, tuotantosuhteiden ollessa erilaiset, välittömien tuottajien asema ja heidän kiinnostuksensa työhön ovat erilaiset.

Niinpä esimerkiksi orja ei ollut lainkaan kiinnostunut työn tuottavuuden kohottamisesta, koska se ei mitään antanut hänelle, ei helpottanut hänen raskasta osaansa. Maaorjatalonpoika oli jonkin verran kiinnostunut työn tuottavuuden kohottamisesta, koska hänellä oli oma pieni taloutensa, mutta tilanherran pellolla, verotyössä hän samoin kuin orjakin teki työtä pakosta.

Kapitalismin vallitessa työläinen on henkilökohtaisesti vapaa, mutta hän on taloudellisesti riippuvainen kapitalistista, jolle myy työvoimaansa. Proletaarin toimeentulo ei ole lainkaan turvattu, sillä tietyssä mielessä hän on vielä vähemmän turvattu kuin orja, jota isäntä oli kuitenkin velvollinen syöttämään, tai maaorjatalonpoika, jolla oli oma taloutensa mistä hän sai elintarvikkeita. Mutta vaikka työläinen kapitalismin vallitessa onkin julman riiston alainen ja pakotettu tekemään työtä nälkäkuoleman uhalla, luo palkkatyö kuitenkin työntekijässä suurempaa kiinnostusta tuotantoon kuin pakollinen työ.

Jos maaorjatalonpojan työn tuottavuus oli suurempi kuin orjan työn tuottavuus, on palkkatyöläisen työn tuottavuus monta kertaa suurempi kuin maaorjatalonpojan työn tuottavuus. Eikä suuri venäläinen ajattelija N. G. Tšernyševski vuonna 1858 suotta kirjoittanut, että vapaa palkkatyöläinen tuottaa päivässä runsaasti kolme kertaa enemmän tuotteita kuin pakosta verotyötä tekevä maaorjatalonpoika.

Tuotantosuhteiden luonne määrää myös ne tarkoituksetperät, joita tuotannonvälineiden omistajat asettavat itselleen. Feodaalisen tuotannon vallitessa, joka oli pääasiassa luontoistuotantoa (joka ei ollut tarkoitettu markkinoita, vaan omaa kulutusta varten), rajoittui tuotanto usein

feodaaliherran ja hänen palvelijoidensa vatsan tilavuuteen, ts. heidän tarpeisiinsa. Feodaalisessa yhteiskunnassa, samoin kuin orjanomistuksellisessakin yhteiskunnassa, hallitsevat luokat saivat kaiken hyödyn tuotannosta, koska anastivat itselleen kaiken lisätuotteen, jonka orjien tai maaorjatalonpoikien työ tuotti. Mutta orjanomistajat ja feodaalit eivät kuluttaneet suurinta osaa tästä lisätuotteesta tuotannon laajentamiseen, vaan tuottamattomiin tarpeisiinsa, loistopalatsien ja suurilukuisen palvelusjoukkonsa ylläpitoon. Kaikki se teki kiertämättömäksi tuotantovoimien verraten hitaan kehityksen. Kapitalistisen tuotannon vallitessa, joka on tarkoitettu markkinoita varten, on tuotannon tarkoituksena voiton, lisäarvon saaminen. Ja kapitalistien voitonhimo on rajaton. Se panee heidät laajentamaan tuotantoa, sijoittamaan taas ja jälleen osan lisäarvosta tuotantoon. Siihen sysää kapitalisteja myös heidän keskinäinen kilpailunsa. Kilpataistelussa pääsevät tavallisesti voitolle suuremmat ja taitavammat kapitalistit, jotka saattavat toisia häviöön. Häviöön joutumisen pelko panee jokaisen kapitalistin lisäämään tuotannon määrää, mikä jouduttaa tuotantovoimien kehitystä.

Uudet tuotantosuhteet syntyivät yhteiskunnan historiassa tuotantovoimien entistä korkeamman kehityksen perustalla. Ja synnyttyään ne vuorostaan edistivät tuotantovoimien kehittymistä edelleen, koska antoivat sille laaiempaa liikkuma-alaa ja synnyttivät uusia, entistä voimakkaampia tuotannon kehityksen eteenpäin vieviä voimia edellisiin yhteiskuntiin verrattuna.

Mutta tämä tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehitys tapahtui ristiriitaisesti, luokkien välisessä taistelussa, kärkeissä yhteenotolissa; toisinaan sitä seurasi tuotantovoimien osittainen tuhoutuminen ja väliaikainen kulkeminen taaksepäin.

Sama syy, joka herätti elämään uusia tuotantosuhteita — tuotantovoimien kehitys — tuomitsi myöhemmin nämä suhteet häviöön. Tämä on selitettävissä sillä, että

uudet tuotantosuhteet eivät jääneet aina uusiksi: tuotantovoimien kehittyessä ne vanhettuivat, alkoivat käydä ahtaiksi kasvaneille tuotantovoimille.

Niinpä esimerkiksi oli aika, jolloin feodaaliset tuotantosuhteet edistivät tuotantovoimien kasvua, mutta sittemmin muuttuivat haitaksi kehitykselle. XVIII vuosisadalla Uralilla oli verrattain kehittynyt metallurginen teollisuus. Valuraudan tuotannossa Venäjä oli silloin suunnilleen Englannin tasolla ja huomattavasti edellä Ranskasta, Belgiasta ja muista Euroopan mantereiden maista. Uralin rautatehtailta käytettiin silloin pääasiallisesti maaorjatalonpoikien ja tehtaisiin kiinnitettyjen työläisten työtä ja tehtaiden omistajina olivat usein feodaalit, suurmaanomistajat. Kuten Lenin totesi kirjassaan «Kapitalismin kehitys Venäjällä», maaorjuusjärjestelmä palveli aikoinaan Uralin teollisuuden kehitystä. Mutta vapaa palkkatyö on tuottavampaa kuin maaorjatyö ja «tuo sama maaorjuus, joka auttoi Uralia kohoamaan niin korkealle Euroopan kapitalismin alkiokehityksen kautena, oli syynä Uralin lamaantumiseen kapitalismin kukoistuksen kaudella»¹. XVIII vuosisadan lopulla ja XIX vuosisadan alussa Länsi-Euroopan ja lähinnä Englannin metallurginen teollisuus alkoi käyttää yhä laajemmin koneita, voimakoneita ja kivihiihtä. Venäjällä sensijaan feodaalis-maaorjuudellinen järjestelmä häiritsi palkkatyön ja uuden tekniikan käyttöä. Siksi tsaarin Venäjän teollisuus alkoi jäädä jälkeen ja loppujen lopuksi oli jäänyt monien Länsi-Euroopan kapitalististen maiden teollisuudesta kauas jälkeen. Yhteiskunnan vastaisen kehityksen välttämättömänä ehtona oli feodaalisten taloudellisten suhteiden hävittäminen.

Sama kohtalo on nyt kapitalististen tuotantosuhteiden osana. Kuten ylempänä jo mainittiin, feodaalisten suhteiden vaihtuminen kapitalistisiin joudutti tavattomasti yhteiskunnallista kehitystä. Mutta sittemmin kapitalistiset

---

¹ V. I. Lenin, Teokset, 3. osa, s. 430.

tuotantosuhteet, samoin kuin aikoinaan feodaalisetkin, alkoivat — ja mitä kauemmas, sitä enemmän — jarruttaa tuotantovoimien kehitystä. Silloin aikansa eläneiden kapitalististen tuotantosuhteiden hävittäminen ja vaihtaminen sosialistisiin tuli yhteiskunnan edistyksen välttämättömäksi ehdoksi.

Mistä tämä tuotantosuhteiden osuuden muuttuminen sitten on riippuvainen? Se on riippuvainen ennen kaikkea siitä, *vastaavatko* kyseiset tuotantosuhteet tuotantovoimien luonnetta. Kun tuotantosuhteet vastaavat tuotantovoimien luonnetta, niin ne jouduttavat tuotantovoimien kehitystä ja ovat niin ollen koko yhteiskunnan kehityksen voimakas eteenpäin vievä voima. Ja päinvastoin, kun tuotantosuhteet lakkaavat vastaamasta tuotantovoimien luonnetta, ne alkavat rajoittaa tuotantovoimien kehitystä, jarruttaa niiden kasvua ja saattavatpa — epäsuhteen yhä kärjistyessä — muuttua kehityksen kahleiksikin.

Ihmiset eivät koskaan kieltäydy edellisten sukupolvien luomista tuotantovoimista, vaan kehittävät niitä edelleen.

Toisin on asianlaita tuotantosuhteiden kohdalla. Yhteiskunnan kehityksessä on sellaisia aikakausia, jolloin olemassa olevat tuotantosuhteet on hävitettävä ja vaihdettava uusiin. Se on välttämätöntä silloin kun tuotantosuhteet käyvät liian ahtaiksi tuotantovoimien kehitykselle, kun kyseinen omistusmuoto joutuu perusteelliseen ristiriitaan tuotantovoimien kehityksen tarpeiden kanssa. Ilman vanhojen tuotantosuhteiden hävittämistä tuotannon nopea ja esteetön kehitys on mahdotonta. Enemmänkin, ilman vanhojen tuotantosuhteiden hävittämistä ei ole mahdollista edes säilyttää ja käyttää täydellisesti yhteiskunnan luomia entisiä tuotantovoimia. Kuten tulemme näkemään alempana kapitalismin esimerkistä, käyvät tuotantotavan sisäiset ristiriidat niin kärkeviksi, että johtavat tuotantovoimien osittaiseen tuhoamiseen.

Silloin vanhojen tuotantosuhteiden vaihtaminen uusiin tulee yhteiskunnalle kysymykseksi elämästä ja kuolemasta.

Mutta hallitsevat luokat asettavat itsekkäät omanvoitonpyynteiset etunsa yhteiskunnan etujen yläpuolelle. Ne eivät halua luopua aikansa eläneistä tuotantosuhteista, vaan päinvastoin pitävät niistä kaikin voimin kiinni. Siksi ristiriita tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä esiintyy toisilleen vihamielisiin luokkiin jakautuneissa yhteiskunnissa luokkien välisenä yhteentörmäyksenä. Toiset luokat pyrkivät säilyttämään vallitsevat tuotantosuhteet, toiset taas hävittämään ne ja vaihtamaan uusiin.

Konflikti kehittyneiden tuotantovoimien ja vanhentuneiden tuotantosuhteiden välillä johtaa luokkaristiriitojen kärjistymiseen ja muodostaa sosiaalisen vallankumouksen taloudellisen perustan.

Sellainen konflikti — ja lisäksi erittäin kärjistynyt — on olemassa esimerkiksi nykyaikaisessa kapitalistisessa yhteiskunnassa.

KAPITALISTISET TUOTANTOSUHTEET NYKYAIKAISTEN TUOTANTOVOIMIEN KEHITYKSEN KAHLEINA

Kapitalismin perusristiriitana on ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannonvälineiden yksityisomistuksen välillä: jokainen tuote luodaan yhteiskunnan monien jäsenten käsin, ja tuon tuotteen anastavat kapitalistit, tehtaiden ja muiden tuotannonvälineiden omistajat.

Koska tuotannonvälineet ovat yksityisten kapitalistien tai heidän yhtymiensä yksityisomistuksessa, on kapitalistisessa yhteiskunnassa mahdotonta suunnitella kansantaloutta. Jokainen yrittäjä isännöi niin kuin hänelle on edullista välittämättä yhteiskunnan tarpeista. Kapitalistit kehittävät voitontavoittelussaan noita tai näitä tuotannon aloja kilpaillen keskenään. Mutta kapitalististen maiden markkinat eivät voi rajattomasti laajeta, varsinkaan kun sitä estää kansanjoukkojen aseman kurjistuminen, niiden riittämätön ostokyyky.

Sen seurauksena kapitalistisessa yhteiskunnassa on periodisesti liikatuotantopulua: varastot ovat tupaten täynnä tavaroita, joilla ei ole menekkiä, tavaroiden hinnat laskevat, tehtaita suljetaan, kasvaa työttömyys ja sen mukana työläisten kurjuus ja nälkä. Miljoonat ihmiset jäävät vaille toimeentulomahdollisuuksia, mutta kapitalistit tuhoavat tavaroita: polttavat kahvia, vehnää, kaatavat kanaviin tuhansia tonneja maitoa, hukuttavat perunoita mereen jne. Kapitalistit pitävät parempana hävittää osan tavaravarastoistaan kuin jakaa ne nälkäisille tai myydä huokeasta hinnasta, estääkseen hintoja laskemasta edelleen ja myydäkseen jäljelle jääneet tavarat edullisesti.

Sillä tavoin kapitalismin perusristiriita ilmenee tuotannon anarkiassa ja talouspulissa, jotka järkyttävät kapitalistista taloutta.

Vuosien 1929—1933 talouspulan kärjistyessä huippuunsa Englannin tekstiiliteollisuus oli kuormitettu vain 18% tuotantotehosta, kun taas täydellisesti kuormitettuna tämä teollisuuden ala olisi voinut tyydyttää puolitoista kertaisesti koko kapitalistisen maailman tavallisen puuvillakankaiden kysynnän. Sitä varten oli tarvittavaa kalustoa, mutta koneet seisoivat; oli puuvillaa, mutta se heitettiin mereen tai poltettiin; oli työvoimaa, mutta työläisjoukoilla ei ollut työtä ja he kulkivat paikasta toiseen etsimässä työtä. Olivat olemassa kaikki tuotantoprosessin ainekset, mutta ne eivät voineet yhdistyä toistensa kanssa: esteenä oli tuotannonvälineiden yksityisomistus.

Se, että kapitalistiset tuotantosuhteet eivät vastaa tuotantovoimien luonnetta, konflikti niiden välillä johtaa tuotantovoimien osittaiseen hävittämiseen. On laskettu, että yksistään vuosien 1929—1933 talouspulan aikana kapitalistisissa maissa tuotettiin terästä 276 miljoonaa tonnia vähemmän kuin olisi voitu tuottaa, jos tuotanto olisi pysynyt vuoden 1929 tasolla. Tämä merkitsee sitä, että yhteiskunta menetti niin suuren määrän terästä, josta olisi voitu rakentaa 800.000 kilometriä rautateitä, ts. enemmän kuin

puolet koko maapallon rautatieverkostosta. Vuonna 1932, kun pula oli saavuttanut aallonpohjan, USA tuli heitetyksi valuraudan tuotannon tasoon nähden 42 vuotta taaksepäin, Englanti 76 vuotta ja Saksa 45 vuotta.

Nykyään kapitalistinen yhteiskunta ei pysty edes tuotannon suhteellisen nousun vuosinakaan, pulien välikausinakaan, käyttämään täydellisesti tuotantovoimiaan. Nykyaikaiselle kapitalismille on ominaista tehtaiden tuotantotehon jatkuva vajaakuormitus. Amerikkalainen aikakauslehti «Statist» kirjoitti: «USA:n terästeollisuuden tuotantoteho on liian suuri kaikissa olosuhteissa paitsi sotaa ja mobilisaatiota».

Kapitalismi tuhlaa hyödyttömästi yhteiskunnan tärkeintä tuotantovoimaa — työvoimaa. Monilla kapitalistisilla tuotantolaitoksilla työläiset erotetaan työstä, kun he ovat saavuttaneet määrätyn iän, joka ei lähimainkaan ole korkea, ja heidän tilalleen otetaan nuorempia. USA:n monien tehtaiden porteilla saattaa lukea ilmoituksen:

«Alkää hakeko täältä työtä, jos olette 40 vuotta vanhempi».

Nykyaikaisessa kapitalistisessa yhteiskunnassa on kroonillista, lakkaamatonta työttömyyttä. Kehittyneimmissä kapitalismin maissa oli kymmenen vuoden — vuodesta 1930 vuoteen 1939 — aikana keskimäärin joka viides työläinen jatkuvasti työttömänä. USA:ssa oli vuonna 1955 noin kolme miljoonaa kokonaan työtöntä ja yli yhdeksän miljoonaa osatyötöntä, Saksan Liittotasavallassa noin miljoona kokonaan työtöntä ja Japanissa vuonna 1956 toista miljoonaa kokonaan työtöntä ja lähes viisi miljoonaa osatyötöntä. Kapitalistinen järjestelmä tekee kymmenistä miljoonista työkykyisistä työntekijöistä «liikoja» ihmisiä. Kapitalismi pakottaa heidät kitumaan kurjissa oloissa, saattaa heidät nälkäkuoleman partaalle.

Kapitalistien monopolististen liittojen herruus luo lukemattomia esteitä teknilliselle edistykselle. Monopoliyhtymät ostavat usein patentit uusille teknillisille keksinnöille,

estääkseen niiden ottamisen käytäntöön. Niinpä esimerkiksi ennen toista maailmansotaa amerikkalaiset monopoliyhtymät pidättivät automaattihitsauskoneiden, suuritehoisten jatkuvasti toimivien valssikoneiden, lasiastioita valmistavien ja muiden koneiden leviämistä käytäntöön. Sodan aikana pysähdytettiin öljyjohtojen asbestisementtiputkien valmistus, joka oli epäedullista rautaputkitehtaiden omistajille. Pidätettiin alumiinin valmistamista alumiinioksiidista, jonka esiintymät sijaitsevat Yhdysvalloissa, koska tämä tuotanto olisi ollut epäedullista amerikkalaiselle «Alcoa» nimiselle alumiinifirmalle, jonka käsissä on boksiittien tuotanto Hollannin Guayanassa.

Kapitalistisia monopoliyhtymiä kiinnostavat vain suuret liikevoitot. Jos ne voivat saada suurta voittoa uutta tekniikkaa soveltamatta ja käyttämällä huokeata työvoimaa tai määräämällä korkeat monopolihinnat, niin ne eivät ainoastaan kieltäydy itse käyttämästä tekniikan uusia saavutuksia, vaan estävät toisiakin soveltamasta niitä.

Tästä ei tietenkään seuraa, että kapitalismin maissa pysähtyisi teknillinen edistys. Niistä esteistä huolimatta, joita kapitalistiset monopolit asettavat tuotantovoimien kehitykselle, tapahtuu kapitalistisen talouden monilla aloilla nopeaa tekniikan täydellistymistä. Mutta tuotanto kehittyy epätasaisesti ja yksipuolisesti: se käsittää pääasiassa ne alat, jotka liittyvät talouden militarisointiin. Kapitalistisen talouden eräillä aloilla tapahtuvan edistyksen ohella toisilla aloilla alkavat yhä enemmän näkyä pysähdysten ja mätänemisen ilmaukset.

Kilpavarustelu, kapitalistinen kilpailu ja suurimpien voittojen tavoittelu pakottaa kapitalisteja soveltamaan uutta tekniikkaa. Mutta teknillinen edistys kärjistää yhä enemmän kapitalismin ristiriitoja.

Nämä ristiriidat voidaan nähdä havainnollisesti tuotannon automatisoinnista. Automatisointi lisää huomattavasti työn tuottavuutta ja vaatii, että tuotantoa pidettäisiin jatkuvasti korkealla tasolla. Mutta se on

mahdotonta, sillä kapitalismin vallitessa tuotteiden myynti tapahtuu keskeytyksin koska työtätekevien ostokyky jää jälkeen tuotannon laajentamisesta ja koska markkinoilla tapahtuvassa kysynnässä sattuu heilahteluja.

Automatisointi tekee yhä välttämättömämmäksi suunnitelmallisen tuotannon, mikä kapitalismin vallitessa on kuitenkin mahdotonta.

Ja vihdoin on sanottava, että kapitalististen tuotantolaitosten automatisointi lisää vieläkin enemmän työttömyyttä. Amerikkalainen aikakauslehti «New Republic» on laskenut, että jos USA:ssa automatisoidaan vuosittain 5% kaikista teollisuuslaitoksista, niin jää työttömäksi ainakin kolme miljoonaa työläistä vuodessa.

Huokea työvoima vuorostaan hidastuttaa automatisoinnin juurruttamista. Siksi kapitalistisilla tuotantolaitoksilla korkealle kehittynyt tekniikka esiintyy hyvin usein rinnan takapajuisten käsityömuotojen kanssa. «Renault» autotehtaassa Ranskassa, jossa tuotanto on automatisoitu lähes täydellisesti, suorittavat työläiset autokorin alaosan maalauksen käsin. Työehdot tässä työssä ovat äärettömän raskaat, sillä maalaus suoritetaan työläisten terveydelle vahingollisella asetonimaalilla. Mutta tehtaan johtokunta pitää tämän työalan automatisointia epäedullisena, koska se lisäisi maalin kulutusta. Ja työläisten terveys ei vähääkään liikuta kapitalisteja.

Tärkeimmissä kapitalistisissa maissa on kasattu valtavia aineellisia arvoja, luotu mahtavia tuotantovoimia, mutta kapitalistiset suhteet vaikeuttavat tieteellisen ja teknillisen edistyksen kaikkien mahdollisuuksien käyttöä, estävät tieteen ja tekniikan saavutusten asettamista yhteiskunnan palvelukseen.

Tuotannonvälineiden, muun muassa maan, yksityisomistus haittaa luonnonrikkauksien rationaalista, järjestyksellistä käyttöä. Se vaikeuttaa kanavien kaivamista, vesivoimalaitosten rakentamista, kaupunkien rakentamista ja kunnostamista jne. Vieläkin enemmän asettavat esteitä

suunnitelmalliselle luonnon muuttamiselle ristiriidat eri kapitalististen maiden välillä.

Tekniikan nykyisen kehitystason vallitessa ihmiskunta voisi rakentaa tunnelin Englannin kanaalin alitse Ison Britannian yhdistämiseksi Euroopan mantereeseen, pystyttää suuren vesivoimalaitoksen Gibraltarin salmeen, kastella Saharan erämaan jne. On laskettu, että yhden kuukauden aikana aseistukseen kulutettavilla varoilla voitaisiin kastella Saharan erämaa ja lisätä huomattavasti maailman maataloustuotantoa. Englantilainen tiedemies John Bernal on todistanut, että jos käytettäisiin kymmenen vuoden aikana tarkoituksenmukaisesti yhteiskunnan etujen mukaisesti kaikki ne varat, jotka tärkeimmissä kapitalistisissa maissa tuhlataan hyödyttömästi ja suunnataan tuottamattomiin tarpeisiin, niin miljardi puolinäköistä, luku- ja kirjoitustaidotonta ja sorrettua ihmistä voisi elää hyvin ja onnellisesti.

Mutta kaiken tämän toteuttamista haittaa kapitalistinen järjestelmä, sen estävät kapitalistiset tuotantosuhteet. Nykyisessä kehitysvaiheessaan kapitalismi synnyttää imperiaalistisia sotia, joiden kulussa tuhoutuu suunnaton määrä tuotantovoimia ja valtavia aineellisia arvoja ja kymmeniä miljoonia ihmisiä menettää henkensä. Kapitalistinen järjestelmä pakottaa yhteiskunnan kuluttamaan jättimäisiä varoja aseistukseen sen sijaan, että ne käytettäisiin tuottavasti. Yhteiskunnan kehityksen edut alkavat yhä enemmän vaatia kapitalististen tuotantosuhteiden hävittämistä.

SOSIALISTISET TUOTANTOSUHTEET OVAT TUOTANTOVOIMIEN KEHITYKSEN MAHTAVA ETEENPAIN VIEVÄ VOIMA

Miten sosialistiset tuotantosuhteet vaikuttavat tuotantovoimien kehitykseen?

Kaikki tietävät millaisia valtavia muutoksia Neuvostomaassa on tapahtunut Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen. Neuvostoliitto on yhden sukupolven

elämän aikana muuttunut mahtavaksi teollisuusvallaksi. Kun kapitalistisissa maissa tarvittiin teollistamiseen 50—100 vuotta, niin Neuvostoliitto toteutti teollisoimisen lyhyessä ajassa, 12—13 sodanedellisen vuoden kuluessa. Neuvostoliiton teollisuustuotannon kokonaismäärä ylitti jo vuonna 1957 enemmän kuin 30-kertaisesti vuoden 1913 tuotantotason. Tuotannonvälineiden tuotanto oli tällöin lisääntynyt 67-kertaiseksi, sähkövoiman lähes 100-kertaiseksi sekä koneenrakennusteollisuuden ja metallinmuokkauksen 180-kertaiseksi. Näin nopeata teollisuuden kehitysvauhtia kapitalismi ei tuntenut olemassaolonsa parhaimpinaanakaan aikoina saatikka nykyään.

Kapitalismin puolustajat usein väittävät, että siirtyminen sosialismiin vaatii suuria uhreja ja johtaa mukana yhteiskunnan luomien tuotantovoimien hävittämiseen. Nämä ulkokultaiset ihmiset vaikenivat siitä, millaisia taloudellisia järkytyksiä ja uhrauksia vaatii työtätekeviltä siirtyminen kapitalismiin. Kapitalismi toi kurjuuden miljoonille talonpojille ja käsityöläisille, tuhosi heidän taloutensa, kun sosialismi sitä vastoin pelastaa heidät taloudelliselta häviöltä.

Siirtyminen yhdestä tuotantotavasta toiseen ei koskaan ole tapahtunut sileästi ja kivuttomasti. Proletariaatin murtautuminen kapitalistisiin omistussuhteisiin vaatii myöskin eräitä väliaikaisia menekkejä. Mutta niiden suuruus ei riipu lainkaan proletariaatista, vaan kapitalisteista. Kapitalistit pakottavat voittaneen työväenluokan kansalaissotaan, järjestävät sosialistisia valtioita vastaan sotahyökkäyksiä, harjoittavat tuholais toimintaa, hävittävät työläisten ja talonpoikien työllään luomia aineellisia arvoja. Kapitalistiset valtat käyttävät sodanuhkaa sosialismin maita vastaan tarkoituksella hidastuttaa niiden rauhanomaista rakennustyötä, pakottaa ne kuluttamaan puolustukseen huomattavia varoja, jotka voitaisiin suunnata tuotannon laajentamiseen ja kansan elämän parantamiseen.

Mutta kaikista vihollisten juonitteluista huolimatta sosialismi on jo osoittanut paremmuutensa kapitalismin nähden. Vertailkaamme teollisuustuotannon kasvuvauhtia Neuvostoliitossa ja suurimmissa kapitalistisissa maissa. Jos ei oteta lukuun sotavuotia, niin oli keskimääräinen vuotuinen teollisuustuotannon lisäys rauhanomaisen kehityksen 20 vuoden (1930—1955) aikana Englannissa 3,5%, USA:ssa 2,8%, Ranskassa 2,5% ja Neuvostoliitossa 18%.

Nämä numerot osoittavat, että sosialistisen Neuvostoliiton teollisuus kehittyi monta kertaa nopeammin kuin kapitalismin maiden teollisuus. Ja lisäksi on muistettava, että rakennustöiden ohella Neuvostoliiton työtätekevien oli Neuvostovallan 40 vuoden aikana lyötävä monia kertoja takaisin imperialististen valtojen hyökkäyksiä ja jälle-rakennettava sotien hävittämää taloutta. Kun 40 vuodesta vähennetään kansalaissodan, ulkomaisen sotilaallisen intervention ja Suuren Isänmaallisen sodan vuodet sekä ne vuodet, jotka menivät kansantalouden kuntoonpalauttamiseen näiden sotien jälkeen, niin saadaan tulokseksi, että neuvostokansa saattoi toteuttaa rauhanomaista rakennustyötä vain hiukan yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Siinä suhteessa on ollut paljon edullisemmassa asemassa esimerkiksi USA, jonka alueella ei lähes sataan vuoteen ole ollut sotia. USA:n kapitalistit päinvastoin rikastuivat sodista, joita on ollut vierailta alueilla. Näistä epäsuotuisista ehdoista huolimatta Neuvostoliitto on lyhyessä ajassa saavuttanut suurta menestystä kilpailussa kapitalististen maiden kanssa.

Teollisuuden kokonaistuotannossa Neuvostoliitto oli jo ennen sotaa mennyt edelle kaikista kapitalistisista maista USA:ta lukuunottamatta ja noussut toiselle paikalle maailmassa. Ennen toista maailmansotaa Neuvostoliiton teollisuustuotanto oli kuitenkin vain hiukan suurempi Saksan ja Englannin tuotantoa. Nykyään Neuvostoliitto tuottaa teollisuustuotteita suunnilleen yhtä paljon kuin Englanti, Ranska ja Länsi-Saksa yhteensä.

Kuten Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokous totesi, Neuvostoliitolla on kaikki välttämättömät ehdot ratkaistakseen rauhanomaisen taloudellisen kilpailun tietä historiallisesti hyvin lyhyessä ajassa Neuvostoliiton taloudellisen perustehtävän — saavuttaa ja sivuuttaa kehittyneimmät kapitalistiset maat tuotteiden tuotannossa asukasta kohden. Neuvostoliitto kulkee varmana eteenpäin saavuttaen vähitellen kapitalistimaita. Vuodesta 1913 vuoteen 1955 teollisuustuotteiden tuotanto asukasta kohden kasvoi USA:ssa 2,3-kertaiseksi, Englannissa 1,6, Ranskassa 1,8, mutta Neuvostoliitossa 19,4-kertaiseksi.

Maan teollisoinnin ja kollektiivitalousjärjestelmän lujittamisen perustalla alkoi myös maatalous kehittyä nopeammin. Kommunistisen puolueen johdolla neuvostokansa kohottaa menestyksellisesti maatalouttaan. Neuvostoliitossa on nyt kaikki mitä tarvitaan USA:n tavoittamiseksi jo lähi vuosina lihan, maidon ja voin tuotannossa asukasta kohden. Tämän tehtävän ratkaisemisesta muodostuu sosialismille suuri voitto kapitalismista taloudellisessa kilpailussa.

Mikä on edellytyksenä Neuvostoliiton tuotantovoimien nopealle kasvulle? Miksi maa, joka ennen vuotta 1917 alkoi taloudellisessa kehityksessä jäädä yhä enemmän jälkeen tärkeimmistä kapitalistisista maista, on alkanut varmasti ja nopeasti tavoittaa niitä?

Tämän edellytyksenä on se, että Lokakuun vallankumous vapautti orjuudesta maan tuotantovoimat, päästi oikeuksiinsa kansan luovan tarmon. Sosialistinen vallankumous loi uuden yhteiskunnallis-valtiollisen järjestelmän, uudet tuotantosuhteet, jotka antoivat laajaa liikkuma-alaa tuotantovoimien kehitykselle.

Tuotantovoimien kehityksen jouduttamiseksi, joka kehitys nykyisissä kapitalistimaissa on suuresti hidastunut kapitalismin kukoistuskauteen verrattuna, on olemassa vain yksi ratkaiseva keino: on hävitettävä kapitalistiset tuotantosuhteet, vaihdettava ne sosialistisiin. Sen osoittaa paitsi Neuvostoliiton myös muiden sosialismin tielle lähteneiden

maiden kokemus. Kansandemokratian maissa, samoin kuin Neuvostoliitossakin, tuotantovoimien kehitys on muuttunut paljon nopeammaksi sosialististen uudistusten toteuttamisen jälkeen. Eikä se koske yksinomaan sellaisia entisiä maatalousmaita kuin Bulgaria ja Romania, vaan myös sellaista teollisuusmaata kuin Tšekkoslovakia.

Teollisuuden kokonaistuotanto Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa ylitti vuonna 1956 sotaa edeltäneen tason enemmän kuin nelinkertaisesti, kun taas kapitalistiset maat olivat samana aikana ylittäneet sodanedellisen tason 90 prosentilla.

Minkä ansiosta sosialistiset tuotantosuhteet vaikuttavat näin suotuisasti tuotantovoimien kehitykseen? Ennen kaikkea sen ansiosta, että ne *vastaavat* tuotantovoimien luonnetta. Sosialismin vallitessa ei ole sellaista haittaavaa tekijää kuin tuotannonvälineiden yksityisomistus. Tuotantoprosessin yhteiskunnallista luonnetta sosialismissa vastaa tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus. Sen ansiosta sosialistisessa yhteiskunnassa ovat avautuneet rajattomat mahdollisuudet tuotantovoimien kehitykselle.

Tuotantovoimien kasvun nopeus riippuu suuresti siitä, miten suuren osan tuloistaan yhteiskunta sijoittaa uudelleen tuotantoon. Kapitalistimaissa anastavat suurimman osan kansantulosta riistäjaluokat, jotka tuhlaavat suunnattoman suuria varoja tuottamattomasti, suorastaan törsäämällä. Riistäjäloukkien ja niiden loismaisen kulutuksen hävittäminen tekee sosialistiselle yhteiskunnalle mahdolliseksi lisätä samanaikaisesti kansanjoukkojen kulutusta sekä kasaantumisia tuotannon laajentamista varten.

Socialismin vallitessa ei ole lainkaan talouspulia, jotka aika-ajoin heittävät tuotannon kapitalistimaissa kauas taaksepäin. Sosialistinen tuotanto on alistettu yhteiskunnan eduille, yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämiselle eikä voiton saamiselle. Sosialismin vallitessa tuotantovoimien kehitys ei joudu kohtaamaan markkinoiden ahtautta, maksukykyisen kysynnän rajoittuneisuutta, koska joukkojen aineellinen

hyvinvointi herkeämättä kasvaa. Se mahdollistaa tuotantovoimien *keskeytymättömän* kasvun.

Sosialistiset tuotantosuhteet mahdollistavat uuden tekniikan laajan ja suunnitelmallisen käytäntöön ottamisen kaikilla talouden aloilla. Kun kapitalismin vallitessa koneiden ottamista käyttöön haittaa hyvin usein se, että kapitalistien on edullisempaa käyttää huokeata työvoimaa kuin ottaa käytäntöön uusia koneita ja laitteita, on sosialismin vallitessa tämä haitta poistettu. Koneiden soveltaminen sosialistisessa taloudessa ei ainoastaan kohota työn tuotavuutta ja säästä huomattavan paljon ihmistyötä, vaan myös helpottaa työläisten työtä. Ja sosialismin vallitessa uusien koneiden käyttöön ottaminen ja tuotannon automatisointi ei uhkaa työtätekeviä työttömyydellä. Sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu tekee mahdolliseksi sijoittaa vapautuneet työläiset muihin tuotantolaitoksiin.

Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen hävittäminen ja yhteiskunnallisen sosialistisen omistuksen pystyttäminen mahdollistaa koko kansantalouden suunnittelemisen, teollisuuden ja maatalouden tarkoituksenmukaisimman sijoittamisen sekä luonnonrikkauksien, työvoiman, tekniikan jne. oikean hyväksikäyttämisen koko maan mitassa.

Yhteiskunnallisen omistuksen vallitseminen ja kansantalouden suunnitelmallinen johtaminen luovat suotuisimmat ehdot suurten taloudellisten tehtävien ratkaisemiselle koko maan mitassa. Sellaisten tehtävien joukkoon kuuluu esimerkiksi maan kaikkien suurten voimalaitosten yhdistäminen yhtenäiseksi voimatalousjärjestelmäksi. Se mahdollistaa sähkövoiman siirtämisen maan yhdestä osasta toiseen, höyry- ja vesivoimalaitosten tehon tarkoituksenmukaisen käytön eri vuodenaikoina. Lähi tulevaisuudessa Kuibyševin ja Stalingradin valtavat vesivoimalaitokset yhdistetään Keskisen, Etelän ja Uralin voimajärjestelmiin ja sitä tietä luodaan Neuvostoliiton Euroopanpuoleisen osan yhtenäinen voimatalousjärjestelmä. Rakenteilla oleva Keski-Siperian voimatalousjärjestelmä yhdistetään myöhemmin Neuvosto-

liiton Euroopanpuoleisen osan yhtenäiseen voimalalousjärjestelmään. Kaiken muun edun ohella se tekee mahdolliseksi käyttää tasaisemmin voimalaitosten tehoa vuorokauden kuluessa, koska Siperiassa iltahämärä alkaa ja sähkökuormitus lisääntyy monta tuntia aikaisemmin kuin maan keskialueilla.

Sosialismi lakkautti sellaiset tuotannon kehityksen kannustimet kuin kapitalistisen voiton tavoittelu ja kilpailu. Mutta se ei suinkaan johtanut tuotannon kehityksen pysähtymiseen niin kuin ennustelivat porvariston edustajat, jotka väittivät, että yksityisomistuksen ja kilpailun tultua lakkautetuksi alkaa muka vallita «yleinen laiskuus». Päinvastoin, sosialismin vallitessa tuotannon kehitys alkoi olla paljon nopeampaa. Se johtuu uusien sosialististen tuotantosuhteiden pohjalla syntyneiden kannustimien vaikutuksesta. Tuotannon kehityksen kannustavana vaikuttimena sosialismin vallitessa ovat yhteiskunnan tarpeet, kansanjoukkojen edut.

Kapitalististen tuotantosuhteiden vallitessa tuotantovoimien kehitys johtaa työläisten riiston voimistumiseen, rikkauden kasaantumiseen yhteiskunnan kapitalistisen huippukerroksen käsiin ja laajojen työtätekevien joukkojen aseman kurjistumiseen. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole sellaisia ristiriitoja. Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotantovoimien kehitys johtaa työtätekevien, yhteiskunnan kaikkien jäsenten aineellisen hyvinvoinnin paranemiseen.

Se seikka, että sosialismin vallitessa tuotannonvälineet kuuluvat koko kansalle eikä kapitalisteille, ja tuotannon kehitys palvelee yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämistä, luo työntekijäin uudenlaisen suhtautumisen työhön ja on mitä voimakkain tuotantoa eteenpäin kehittävä voima. Sosialistisen tuotannon kehittämistä ovat läheisesti kiinnostuneita kaikki yhteiskunnan jäsenet, sillä työtätekevät työskentelevät itsensä hyväksi, kansansa hyväksi eivätkä riistäjien hyväksi. Siksi sosialististen tuotantosuhteiden pohjalla kasvaa työntekijäin kiinnostus tuotannon kehittämistä, työnsä tuottavuuden kohottamisesta.

Selvänä todistuksena siitä on sellainen uusi, kapitalismin vallitessa tuntematon ilmiö kuin *sosialistinen kilpailu*. Saattaisiko kapitalismin vallitessa työläiselle tulla mieleen ruveta toveriensa kanssa kilpailemaan suurista työnsuorituksista? Ei tietenkään. Työläinen tietää, että työskentelee kapitalistin hyväksi ja jos lisää työnsuoritustaan, niin auttaa sillä vain isäntänsä rikastumista. Eräs italialainen insinööri, joka muutama vuosi sitten kävi Neuvostoliitossa, julkaisi kotiinsa palattuaan kirjoituksen otsikolla «Mitä on sosialistinen kilpailu?». Siinä muun muassa sanotaan:

«Meille, länsimaiden asukkaille, työ on vain aineellisista tarpeista johtuva välttämättömyys... Työtätekevä pyrkii tekemään vain välttämättömimmän, jottei häntä erotettaisi työstä, tai vain hiukan enemmän, että häntä ylennettäisiin toimessa. Työtätekevä ei kuitenkaan edistä hitusen vertaakaan tuotantolaitoksensa kasvua, joka on hänelle vieras ja johon hän usein suhtautuu jopa vihamielisesti. Mitään sellaista ei ole Venäjällä: sosialismi on vapauttanut työtätekevän kapitalistisen yhteiskunnan kahleista tehden hänestä sen yhteiskunnan täysivaltaisen isännän, jossa hän elää, on palauttanut hänelle hänen ihmisarvonsa. Tuotantolaitosta, joka on muutettu kaikkien työtätekevien yhteiseksi omaisuudeksi, pidetään nyt omana omaisuutena, jota kunnioitetaan ja josta ollaan ylpeitä».

Sosialistisen tuotannon kasvusta voittaa koko yhteiskunta sekä jokainen yksityinen työntekijä erikseen. Kun tavaroiden tuotanto lisääntyy ja niiden omakustannusarvo alenee, merkitsee se, että ihmisten tarpeita tyydytetään täydellisemmin. Kun kansantulo kasvaa, merkitsee se, että yhteiskunnalla on mahdollisuus rakentaa enemmän taloja, kouluja, sairaaloita, lastenseimiä jne. Siitä on läheisesti kiinnostunut koko yhteiskunta sekä sen jokainen jäsen.

Yhteiskunnallisen kiinnostuksen lisäksi sosialistisen yhteiskunnan työntekijällä on myös oma, henkilökohtainen kiinnostuksensa tuotannon kehittämisestä. Sosialismin vallitessa jokaiselle maksetaan työn määrän ja laadun

mukaan. Se, joka valmistaa enemmän tuotteita, saa suuremman palkan. Sen, joka suorittaa vaativampaa ja vaikeampaa työtä, on saatava myös suurempaa palkkaa. Sosiaalinen jakotapa — jokaiselle työn mukaan — liittyy yhteen työtätekevien yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset edut. Se vaikuttaa suotuisasti työn tuottavuuteen.

Yhteiskunnan historian aikana on aina päässyt voitolle se taloudellinen järjestelmä, joka tarjoaa väljemmän liikuma-alan tuotantovoimien kasvulle, luo korkeimman työn tuottavuuden. Korkeimpana yhteiskuntajärjestelmänä sosialismi luo sellaisia jättimäisiä mahdollisuuksia tuotantovoimien kehitykselle, joita kapitalismilla ei ole eikä voi olla. Juuri siksi sosialismi voi voittaa ja voittaaakin kaikkialla kapitalismin.

Se ei kuitenkaan merkitse, että sosialismin etuisuudet muka takaisivat tuotantovoimien nopean kasvun itsestään, ilman aktiivista taistelua näiden etuisuuksien hyväksikäyttämistä. Sosialismin etuisuudet luovat ennennäkemättömiä mahdollisuuksia tuotannon kehittämiseksi, mutta — niin kuin näemme alempana — paljon riippuu siitä, miten täydellisesti ja taitavasti näitä mahdollisuuksia käytetään hyväksi. Sosialismi ei kehity luonnonvoimaisesti, vaan vaatii talouden taitavaa järjestelyä, tuotannon oikeaa suunnittelua ja joukkojen korkeaa aktiivisuutta työssä. Sosialististen tuotantosuhteiden tarjoamien mahdollisuuksien käyttämiseksi täydellisesti hyväksi, voiton saavuttamiseksi taloudellisessa kilpailussa kapitalismin kanssa tarvitaan aktiivista toimintaa.

5. MITEN MUUTOKSET TUOTANTOTAVASSA HEIJASTUVAT YHTEISKUNTAJÄRJESTELMÄÄN

Me elämme sellaisella historian aikakaudella, jolloin aikansa eläneen kapitalistisen järjestelmän tilalle tulee uusi, sosialistinen järjestelmä. Vaikka länsimaissa kapitalismi

syntyikin korkeintaan kaksi—kolme vuosisataa sitten, se on jo ilmeisesti lamatilassa. Ja Venäjällä kapitalismi oli olemassa vain vajaan vuosisadan. Tähän mennessä on Neuvostoliiton jälkeen lähtenyt kulkemaan sosialismin tietä vielä 12 Euroopan ja Aasian maata, joiden joukossa sellainen valtavan suuri maa kuin Kiina.

Miksi sitten tapahtuu yhden yhteiskuntajärjestelmän vaihtuminen toiseen? Monet historioitsijat ja sosiologit kapitalistimaissa väittävät, että sen aiheuttaa ihmisten katsomusten muuttuminen. Porvarilliset poliitikot selittävät vapausliikkeet, jotka ovat johtaneet kapitalismin tuhoon monissa maissa ja imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamiseen, kommunismin aatteita levittävien «kommunististen agitaattorien» ilmaantumisella.

Mutta herää kysymys, miksi sitten kommunismin aatteet ovat osoittautuneet niin vaarallisiksi kapitalismille? Miksi kapitalismin puolustajain ei onnistu pysähdyttää näiden aatteiden leviämistä? Onhan heidän käsissään poliisilaitos, joka vainoaa kommunisteja, ovathan heillä vankilat, joihin he telkeävät kansan asian puolesta taistelevia, on lehdistö, radio ja elokuvat, jotka harjoittavat päivästä toiseen kommunismin parjaamista.

Marx ja Engels kirjoittivat jo toista sataa vuotta sitten «Kommunistisen puolueen manifestissa», että kaikki vanhan Euroopan mahdit liittoutuivat ajojahtiin kommunismin aavetta vastaan. Mutta taantumukselliset osoittautuivat voimattomiksi tekemään lopun tästä «aaveesta». Nykyään kommunismi ei ole enää aave, vaan mahtava yhteiskunnallinen liike, joka on monessa maassa johtanut uuden yhteiskuntajärjestelmän voittoon.

Yhteiskuntajärjestelmän muuttumisen selittäminen uusien aatteiden ilmaantumisella, ihmisten katsomusten muuttumisella, merkitsee *idealistisen* historiankatsomuksen puoltamista. Idealistit antavat ihmisten aatteille ja katsomuksille, ihmisten tietoisuudelle määräävän merkityksen

historiassa, näkevät aatteiden kehityksessä yhteiskunnan kehityksen pääsyyn.

Sellainen katsomus ei pidä paikkaansa: todellisuudessa ihmisten aatteet ja katsomukset eivät ole yhteiskunnallisen kehityksen alkusyy: ne itse muuttuvat siksi, että muuttuvat ihmisen aineellisen elämän ehdot, heidän yhteiskunnallinen olemisensa.

Marxin ja Engelsin luoma *materialistinen* historiankäsitelmä (sitä sanotaan vielä *historiallisiksi materialismiksi*) todistaa, ettei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensä määrää heidän tajuntansa.

Historiallinen materialismi ei suinkaan kiellä sitä, että ihmisten katsomukset näyttelevät suurta osaa ja vaikuttavat huomattavasti yhteiskunnan kehitykseen. Esimerkiksi on selvää, että vallankumouksen toteuttamiseksi ihmisten on tajuttava välttämättömyys vanhan järjestelmän vaihtamisesta uuteen. Ja se merkitsee, että yhteiskunnassa täytyy ilmaantua ja leviää uusia aatteita. Mutta ei vanha yhteiskuntajärjestelmä tuhoutu eikä uusi ilmaannu maailmaan siksi, että syntyy uusia aatteita.

Esimerkiksi porvarillinen vallankumous XVIII vuosisadan lopulla Ranskassa ei hävittänyt feodaalista järjestelmää pelkästään siksi, että ihmiset olivat tulleet tajuamaan tuon järjestelmän järjettömyyden. Kansanjoukoissa ilmaantui tietoisuus feodaalisen maaorjuusjärjestelmän epäoikeudenmukaisuudesta ja järjettömyydestä nimenomaan siksi, että feodaaliset suhteet olivat eläneet aikansa, alkaneet haitata yhteiskunnan kehitystä.

Eikä kapitalistinen järjestelmä nykyisellä historiallisella kaudella luhistu siksi, että on levinnyt «kommunistinen tartunta», kuten tolkuttavat taantumukselliset. Päinvastoin, kommunismin suuret aatteet leviävät laajasti koko maailmassa siksi, että kapitalistinen järjestelmä on elänyt aikansa, muuttunut kehityksen jarruksi ja sen on luovutettava paikkansa korkeammalle, sosialistiselle järjestelmälle.

Siis uusien aatteiden ilmaantuminen ja vastustamaton leviäminen ei ole sattuma. Uudet aatteet ilmaantuvat yhteiskunnallisen kehityksen tarpeiden, ihmisten muuttuneiden elämänehtojen heijastuksena. Ne ilmentävät edistyksellisten luokkien, laajojen yhteiskuntakerrosten etuja.

On selvää, etteivät uudet aatteet putoa taivaasta. Ensin vanhan järjestelmän uumenissa kehittyvät uudet tuotantovoimat, vaikka ihmiset kehittäessään tuotantovoimia eivät lainkaan aseta tehtäväkseen yhteiskuntajärjestelmän muuttamista. Parantaen tuotantokalustoa ja tuotantoteknologiaa he vain pyrkivät helpottamaan työtään, saamaan itselleen välitöntä hyötyä. Mutta tuotantovoimien kehitys johtaa lopujen lopuksi siihen, että vallitsevat tuotantosuhteet lakkaavat vastaamasta tuotantovoimia. Silloin ihmiset alkavat tajuta taloudellisten suhteidensa ja samalla myös koko yhteiskuntajärjestelmän perinpohjaisen muuttamisen välttämättömyyden.

Näin ollen yhteiskuntajärjestelmän muuttumisen ja yhden yhteiskuntajärjestelmän toiseen vaihtumisen perussyytä ei pidä etsiä ihmisten tajunnan muuttumisesta, vaan tuotantotavan muuttumisesta. Kun olemassa olevat tuotantosuhteet muuttuvat kahleiksi tuotantovoimien kehitykselle, käy välttämättömäksi niiden vaihtaminen uusiin. Silloin täytyy tapahtua tuotantotavan perusteellinen muutos ja samalla myös muutos koko yhteiskuntajärjestelmässä.

Miksi tuotantotavan muuttuessa muuttuu koko yhteiskuntajärjestelmä? Miksi eivät muutu ainoastaan tuotantosuhteet, vaan muuttuu myös yhteiskunnan poliittinen järjestelmä sekä sen henkinen elämä?

Kokonaisuudessaan tuotantosuhteet muodostavat yhteiskunnan taloudellisen *perustan*, sen perustuksen, jolla kohoaa päällysrakennus — yhteiskunnan poliittinen järjestelmä ja henkinen elämä. Vallitsevan järjestelmän muuttamiseksi vallankumouksellisen luokan on suoritettava mulistus sekä yhteiskunnan taloudellisessa järjestelmässä että koko sen päällysrakennuksessa.

Yhteiskuntajärjestelmän perinpohjainen muuttuminen ei tapahdu itsestään. Vanhalla järjestelmällä on puolustajia. Niitä ovat aikansa eläneet luokat, jotka ovat kiinnostuneita vanhojen tuotantosuhteiden säilyttämisestä. Nämä luokat vastustavat kaikin keinoin vanhojen tuotantosuhteiden hävittämistä, pyrkivät säilyttämään herruutensa. Yhteiskunnan kehitystä, sen tuotantovoimien edistystä eivät haittaa ainoastaan aikansa eläneet tuotantosuhteet, vaan myös niiden perustalle muodostunut poliittinen järjestelmä sekä tätä järjestelmää puolustelevat taantumukselliset aatteet ja katsomukset. On poistettava tämä este, riistettävä aikansa eläneeltä luokalta poliittinen valta.

Tämä voidaan tehdä vain *vallankumouksen* tietä. Vallankumouksellisen luokan on otettava valta käsiinsä ja käytettävä sitä vanhojen tuotantosuhteiden lopulliseen murskaamiseen ja uusien tuotantosuhteiden vahvistamiseen. Niinpä esimerkiksi porvarillinen vallankumous Ranskassa vuosina 1789—1794 hävitti feodaaliset suhteet maassa, antoi kuoliniskun feodaaliselle maanomistukselle, raivasi maaperän kapitalististen suhteiden vapaalle kehitykselle, jotka niihin aikoihin näyttelivät edistyksellistä osaa.

Sosialistinen vallankumous, joka voitti maassamme lokakuussa 1917 ja sittemmin saavutti voiton myös useissa muissa maissa, lopettaa kapitalistiset tuotantosuhteet ja pystyttää uudet, sosialistiset suhteet. Tämän vallankumouksen synnyttämä sosialistinen valtio (proletariaatin diktatuuri) ei ainoastaan auta työtätekeviä hävittämään aikansa eläneitä kapitalistisia taloudellisia suhteita ja raivaamaan maaperää uusien taloudellisten suhteiden kehitykselle, vaan myös järjestää uuden, sosialistisen talouden rakentamista.

Näin ollen me näemme, että uudet aatteet ja uudet poliittiset laitokset eivät ole vanhan yhteiskuntajärjestelmän häviön ja uuden yhteiskuntajärjestelmän voiton syynä, mutta ne kuitenkin näyttelevät aktiivista osaa vallankumouksellisen mullistuksen toteuttamisessa, jouduttavat tuotantotavan uudistamista.

Tuotantotapa on yhteiskunnan kehityksen ratkaiseva voima. Sen muuttumisesta riippuu siirtyminen yhdestä yhteiskuntajärjestelmästä toiseen. Tuotantotavasta riippuu myös yhteiskunnan rakenne sen kussakin kehitysvaiheessa. Millainen on tuotantotapa, sellainen on pääpiirteissään myös yhteiskunta, sellainen sen yhteiskunnallis-poliittinen järjestelmä, sellaiset ovat siinä vallitsevat aatteet ja katsomukset.

Selitämme tuotantotavan ja yhteiskunnallis-poliittisen järjestelmän välisen yhteyden kapitalismin ja sosialismin esimerkillä.

Näiden yhteiskuntien tuotantotapojen erilaisuudesta, konkreettisemmin sanottuna tuotantosuhteiden erilaisuudesta, johtuu myös niiden luokkarakenteen perinpohjainen erilaisuus. Tuotannonvälineiden yksityiskapitalistinen omistus edellyttää kiertämättömästi yhteiskunnan jakautumista antagonistisiin, ts. sovittamattoman vihamielisiin luokkiin — porvaristoon ja proletaareihin. Jankuttakoot nykyaikaisen kapitalismin puolustelijat miten paljon tahansa luokkaeroavaisuuksien «häviämisestä», «luokkaetujen sopusoinnusta», yhteiskunta ei voi olla jakautumatta toisilleen vihamielisiin luokkiin, kun yksi osa yhteiskunnasta (vähemmistö) omistaa tuotannonvälineet, mutta toinen osa (enemmistö) ei omista mitään paitsi työvoimaansa. Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen vallitseminen synnyttää riistosuhteita, hallitsemis- ja alistumissuhteita, jotka ovat luokka-antagonismin lähde.

Ja päinvastoin, sosialistinen yhteiskunnallinen omistus poistaa riiston ja luokka-antagonismit, synnyttää yhteistyön ja keskinäisavun suhteet. Neuvostoliitossa muodostavat yhteiskunnan taloudellisen perustan sosialistinen talousjärjestelmä, tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus. Hävittäen tuotannonvälineiden yksityisomistuksen Neuvostoliiton työtätekevät hävittivät ne syyt, jotka synnyttävät ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa, hävittivät riistäjäluokat.

Vuonna 1913 tsaarin Venäjällä työläiset ja toimihenkilöt muodostivat 17 % väestöstä, talonpojat ja käsityöläiset 66,7 % ja riistäjäluokat (tilanherrat, kaupunkiporvaristo, kauppiaat ja kulakit) 16,3 %. Vuonna 1937 väestön luokkakokoonpanoa osoittavissa taulukoissa ei tarvittu erikseen saraketta riistäjäluokille: ne luokat oli Neuvostoliitossa silloin jo kaikki hävitetty. Neuvostoliiton väestöstä oli silloin 36,2 % työläisiä ja toimihenkilöitä, 57,9 % kollektiivitalonpoikia ja osuuskuntiin kuuluvia kotiteollisuudenharjoittajia sekä 5,9 % yksilötalonpoikia ja osuuskuntiin kuulumattomia kotiteollisuudenharjoittajia. Sosialistisen tuotantotavan jatkuva kehitys johti neuvostoyhteiskunnan luokkakokoonpanon edelleen muuttumiseen: vuonna 1955 työläiset ja toimihenkilöt muodostivat 58,3 % väestöstä, kollektiivitalonpojat ja osuuskuntiin kuuluvat kotiteollisuudenharjoittajat 41,2 % sekä yksilötalonpojat ja osuuskuntiin kuulumattomat kotiteollisuudenharjoittajat 0,5 %.

Koska Neuvostoliitossa on olemassa kaksi sosialistista omistusmuotoa, valtion sekä osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen omistus, on vielä säilynyt joitakin luokkeroavaisuuksia työläisten ja talonpoikien välillä. Näillä luokilla ei ole aivan samanlainen paikka yhteiskunnallisessa tuotantojärjestelmässä: työläiset työskentelevät tuotantolaitoksilla, jotka ovat valtion, koko kansan omaisuutta, ja kollektiivitalonpojat työskentelevät kollektiivitalouksissa, jotka ovat heidän yhteistä omaisuuttaan, ryhmäomaisuutta. Mutta sekä talonpojat että työläiset työskentelevät sosialistisessa taloudessa, heitä liittävä yhteinen toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteet. Työläisten ja talonpoikien liitto on mittaamattomasti lujittunut, sillä nämä molemmat luokat ovat yhtä suuressa määrin kiinnostuneita työväenluokan diktatuurin lujittamisesta, sosialistisen yhteiskunnan kehittymisestä ja kommunismin rakentamisesta.

Näin ollen me näemme, että yhteiskunnan luokkarakenne ja luokkien keskinäissuhteet riippuvat tuotantotavan

luonleesta (ennen kaikkea tuotantosuhteiden tyyppistä, tuotannonvälineiden omistusmuodosta).

Ja *poliittinen järjestelmä* muodostuu yhteiskunnan luokkarakenteesta riippuen. Valtio- ja oikeusjärjestelmä ilmentävät aina hallitsevan luokan tahtoa ja etuja, vahvistavat poliittisesti ja juridisesti sen taloudellisen herruuden. Niinpä porvarillisessa yhteiskunnassa valtio suojelee tehtaiden ja pankkien kapitalistista omistusta ja kukistaa työtätekevien vallankumoukselliset esiintymiset. Nykyisissä kapitalistisissa maissa, esimerkiksi USA:ssa, suurimmat monopolit käyttävät valtiovaltaa voimistaakseen työtätekevien riistoa ja pitääkseen työtätekeviä kurissa.

Sosialistisissa maissa — Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa — valtiovalta päinvastoin palvelee työtätekeviä — työläisiä, talonpoikia ja sivistyneistöä. Valtiovalta on kaikkien työtätekevien kannattaman edistyneimmän luokan, työväenluokan ase yhteiskunnan valtiollisessa johtamisessa. Sosialistisissa maissa ei ole työtätekeville vastakkaisia riistäjäluokkia ja valtiovalta on koko yhteiskunnan, koko kansan edustaja.

Kansa on satojen ja tuhansien vuosien aikana nähnyt valtiovallassa sortajansa. Vasta proletaarisen, sosialistisen valtion ilmaannuttua syntyi sellainen valta, josta kansa voi täydellä syyllä sanoa: «Tämä on minun valtani!». Sosialismin maissa valtiovalta on luokkaluonteeltaan syvällisesti demokraattista, sillä se palvelee kansaa ja sitä toteuttaa kansa itse. Kun kapitalistisessa yhteiskunnassa demokratia on aina demokratiaa vähemmistöä, pientä, tärkeimmät tuotannonvälineet omistavaa rikkaiden ryhmää varten, palvelee demokratia sosialistisessa yhteiskunnassa, missä tuotannonvälineet kuuluvat koko kansalle, enemmistöä, työtätekeviä, koko kansaa.

Kaikki tämä osoittaa, että yhteiskunnan poliittinen järjestelmä heijastaa sen taloudellista järjestelmää, ja poliittisen järjestelmän määrää yhteiskunnan luokkarakenne.

Luokkien tietoisuuden määrää niiden taloudellinen ja poliittinen asema. Vallitseviksi kyseisessä yhteiskunnassa tulevat hallitsevan luokan aatteet, joita hallitseva luokka levittää koulun, lehdistön, kirjallisuuden, taiteen kautta jne. Niinpä nykyisissä kapitalistisissa maissa porvaristo, jolla on hallitseva asema taloudellisessa ja poliittisessa elämässä, levittää taantumuksellista rotuvihan ja kansalliskiihkon ideologiaa, sotaa ylistäviä militaristisia katsomuksia, demokratianvastaisia aatteita jne.

Porvariston herruuden tultua lopetetuksi ja työväenluokan päästessä voitolle nousevat yhteiskunnan henkisessä elämässä vallitsevaan asemaan edistyneimmät aatteet, sosialistisen patriotismin ja proletarisen internationalismin, todellisen demokratian ja humanismin aatteet, rauhan ja kansojen välisen ystävyyden aatteet.

Yhteiskuntaluokkien taloudellisten elämänehtojen muuttuessa muuttuu myös näiden luokkien tietoisuus. Miksi työläiset kapitalismin vallitessa suhtautuvat työhön kuin raskaaseen taakkaan, mutta sosialismin vallitessa päinvastoin pitävät työtä kunnia-asiana, suhtautuvat työhön kuin kunnian, uljuuden ja sankaruuden asiaan? Miksi talonpojat suhtautuvat kapitalistiseen kaupunkiin epäluottamuksella ja vihallakin, mutta sosialismin vallitessa päinvastoin näkevät kaupungissa ystävänsä ja johtajansa?

Näihin kysymyksiin on vain yksi vastaus: siksi että työläisten ja talonpoikien elinehdot ovat muuttuneet. Sen jälkeen kun oli lopetettu kapitalistiset ja pystytetty sosialistiset tuotantosuhteet, työtätekevillä alkoi muodostua uusi suhde työhön, yhteiskunnalliseen omaisuuteen, koko yhteiskuntaan.

Näin ollen koko yhteiskuntajärjestelmän — yhteiskunnan luokkakokoonpanon ja poliittisen rakenteen, katsomukset ja aatteet määrää loppujen lopuksi tuotantotapa.

Tuotantotapojen kehitys on ratkaiseva voima, josta riippuu yhteiskunnan historia. Ja siitä seuraa, että histo-

riallisen kehityksen päävoima, historian todellisia luojia ovat ne, jotka toteuttavat tuotantoa, ts. monimiljoonaiset *kansanjoukot*. Miljoonat tavalliset uurastajat, joiden nimet eivät ole säilyneet historian aikakirjoissa, mutta joiden käsin on luotu kaikki yhteiskunnan rikkaudet, — he ovat niitä, jotka luovat historiaa. Heidän jokapäiväinen työtoimintansa, jota ensi katseelta ei huomatakaan, vie eteenpäin historiaa ja määrää ihmiskunnan kohtaloista mittamattomasti enemmän kuin kuninkaiden ja valloittajien tahto.

Historiallinen materialismi ei kiellä sitä, että suurmiehet voivat näytellä ja todella näyttelevät huomattavaa osaa historiassa. Huomattavaa osaa he kuitenkin näyttelevät vain siinä tapauksessa, kun ymmärtävät oikein kypsyneet historialliset tehtävät ja yhteiskunnan kehityksen tarpeet. Historiaa ei voida pitää vain suurmiesten toiminnan tuloksena eikä nähdä yksityisissä henkilöissä historiallisten tapahtumien alkusyytä. Oleellisimmat, perusteellisimmat muutokset kansojen elämässä — tuotantotapojen vaihtumiset — eivät tapahdu yksityisten henkilöiden tahdosta ja toivomuksesta olkoot he kuinka nerokkaita tahansa. Muutokset tuotantotavassa tapahtuvat aineellisten hyödykkeiden tuotantoa toteuttavien luokkien, joukkojen toiminnan tuloksena.

Kansa on aina vienyt eteenpäin yhteiskunnan historiaa. Koko historia ennen sosialistista kumousta tapahtui kuitenkin niin, että kansanjoukot, joiden ponnistuksin saavutettiin edistys, jäivät alistetuiksi, sorretuiksi. Riistäjäluokat syrjäyttivät kansanjoukot poliittisesta elämästä. Vailla sivistysmahdollisuuksia työtätekevät eivät voineet kehittää täydellisesti henkisiä voimiaan. Vain suurten vallankumousten kausilla kansanjoukot levittivät lyhyeksi ajaksi mahtavat hartiansa, astuivat historian etunäyttämölle ja osallistuivat aktiivisesti poliittisen elämän uusien muotojen luomiseen.

Sosialistisessa vallankumouksessa kansa-jättiläinen heitti ikeen hartioiltaan. Vallankumouksen luoma uusi yhteiskuntajärjestelmä vapautti orjuudesta kansan luovat voimat, nosti laajat joukot rakentamaan tietoisesti sosialistista elämää. Sen ansiosta historian kehitys alkoi tapahtua huomattavasti nopeammin. Valtavat uudistukset, joita sosialistisen leirin maissa on tapahtunut hyvin lyhyessä historiallisessa ajassa, osoittavat millaisiin suuriin aikaansaannoksiin pystyy kansa kun siitä on tullut kohtalonsa isäntä. Kommunistisen puolueen johtamien kansanjoukkojen ponnistuksin Neuvostoliitossa on rakennettu sosialistinen yhteiskunta. Feodaalisista kahleista ja imperialistisesta sorrosta vapautunut suuri Kiinan kansa toteuttaa maansa sosialistista teollisointia ja maatalouden sosialistista uudistamista. Menestyksellisesti rakennetaan sosialismia myös muissa kansandemokratian maissa.

Työväenluokan ympärille tiiviisti liittyneiden kansanjoukkojen luova energia ja kommunististen puolueiden oikea johto ovat niitä voimia, jotka turvaavat näiden syvällisten uudistusten toteuttamisen yhteiskunnan elämässä. Kansan syvistä riveistä nousseet työväen- ja kommunistiset puolueet kykenevät johtamaan kansan taistelua siksi, että rakentavat politiikkansa marxilais-leniniläisen teorian vanhalle tieteelliselle pohjalle, yhteiskunnan kehityslakien tuntemuksen pohjalle.

Lähtien tuotantotavan ratkaisevan osuuden käsittämisestä yhteiskunnan kehityksessä marxilais-leniniläiset proletaariset puolueet nostattavat joukkoja taisteluun kapitalistisen yhteiskunnan muuttamiseksi sosialistiseksi vallankumouksellista tietä. Marxilais-leniniläinen oppi yhteiskunnasta, tuotantotavan merkityksestä yhteiskunnallisessa elämässä aseistaa kommunistisia puolueita ja kaikkia työtätekeviä yhteiskunnan kehityslakien tuntemuksella ja niiden teiden selvällä käsittämällä, joita uuden, kommunistisen yhteiskunnan rakentaminen tapahtuu.

6. TUOTANTOVOIMIEN JA TUOTANTOSUHTEIDEN KEHITYS SOCIALISMISTA KOMMUNISMIIN SIIRTYMISEN AIKANA

Tuotantotavan kehityksellä on ratkaiseva merkitys sosialistisen samoin kuin jokaisen muunkin yhteiskunnan elämässä. Kommunismiin siirtyminen riippuu sosialistisen tuotantotavan ja lähinnä tuotantovoimien kehityksestä.

Sosialismi ja kommunismi eivät ole kaksi eri yhteiskuntajärjestelmää. Ne ovat yhden ja saman yhteiskuntajärjestelmän kaksi astetta, kaksi vaihetta. Ero niiden välillä on vain tämän järjestelmän kypsyyssasteessa. Sosialismi on uuden, vasta hiljattain kapitalismin uumenista nousseen yhteiskunnan ensimmäinen vaihe, ja kommunismi on tämän saman yhteiskunnan toinen, korkeampi vaihe.

Sosialismin ja kommunismin perustana on yksi ja sama tuotantotapa. Sosialismin aikana vallitsevan tuotantotavan peruspiirteet — tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, kansantalouden suunnitelmallisuus, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston hävittäminen, ihmisten toverillinen yhteistyö ja keskinäisapu — jäävät olemaan kommunismin aikanakin. Mutta tämä tuotantotapa kehittyy kommunismin aikana edelleen, korkeammalle.

Sosialismi ja kommunismi eroavat toisistaan ennen kaikkea tuotantovoimien kehitystason puolesta. Sosialismi käyttää tuotantovoimia, jotka se saa perinnöksi kapitalismita, ja kehittää niitä edelleen. Sosialistisen yhteiskunnan tekniikka kehitystasoltaan ei alussa vielä laadullisesti eroa kehittyneimpien kapitalististen maiden tekniikasta. Mutta sosialismi ei voi pysähtyä sille tuotantovoimien tasolle, jonka on saavuttanut kapitalismi. Voiton saavuttamiseksi kapitalismista taloudellisessa kilpailussa ja kommunismiin etenemiseksi on ylitettävä tuo taso.

Uuden yhteiskunnan toisena, korkeampana vaiheena kommunismi nojautuu tuotantovoimien korkeampaan kehitykseen. Kommunismissa tuotantovoimat kehittyvät niin

pitkälle, että turvaavat kaikkien kulutustarvikkeiden runsauden, kaikki yhteiskunnallisen rikkauden lähteet alkavat pulputa täydellä voimalla. Tuotantovoimien niin korkea kehitys on mahdollista vain uuden, korkeimman tekniikan perustalla, joka kehittyy huomattavasti korkeammalle kuin kapitalistisen yhteiskunnan tekniikka. Ilman aineellisen ja teknillisen perustan luomista ei voida saavuttaa kommunismia.

Kapitalismin kauteen liittyy koneellisen tuotannon leviäminen, joka tuli keskiaikaisten käsityöläisten käsityötuotannon tilalle. Kommunismin aikakauteen liittyy siirtyminen automaattiseen tuotantoon, mikä mahdollistaa enimmäismäärin käsityön syrjäyttämisen. Tuotannon kaikinpuolinen koneistaminen ja automatisointi vaatii koko kansantalouden sähköistämistä. Lenin sanoi, että kommunismi on neuvosto valta plus koko maan sähköistäminen. Kommunistinen yhteiskunta alistaa valtansa alle uusia mahtavia luonnonvoimia, muun muassa atomienergian, jonka rauhanoimaista käyttöä häiritsee kapitalistinen järjestelmä. Kommunismin mahtava tekniikka tekee ihmisen, joka on vapaa kaikesta sosiaalisesta sorrosta, todelliseksi luonnon valtiaaksi.

Sosialismista kommunismiin siirtymisen välttämättömänä ehtona on koko yhteiskunnallisen tuotannon ja erittäinkin sen johtavan alan — raskaan teollisuuden kehittäminen ennennäkemättömissä mittasuhteissa. Raskaan teollisuuden tulee kehityksessään kulkea kaikkien muiden kansantalouden alojen edellä. Vain sillä ehdolla tulee turvatuksi luja perusta kevyen teollisuuden ja maatalouden jatkuvalle kasvamiselle. Vain sillä ehdolla voidaan ratkaista — historiallisesti hyvin lyhyessä ajassa — Neuvostoliiton taloudellinen perustehtävä: saavuttaa ja sivuuttaa tärkeimmät kapitalistiset maat tuotteiden tuotannossa asukasta kohden. Tulevalla seitsenvuotiskaudella tulevat kansantalouden kaikki alat raskaan teollisuuden ensisijaisen kehityksen perustalla voimallisesti kasvamaan, mikä

mahdollistaa neuvostokansan aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason huomattavan kohottamisen.

Raskaan teollisuuden ensisijainen kehitys on välttämättä myös keskeytymättömän teknillisen edistyksen turvaamiseksi. Sillä juuri raskas teollisuus tuottaa koneita ja laitteita kansantalouden kaikkia aloja varten. Ja käsityön vaihtamiseksi koneiden työhön, tuotannon koneistamiseksi ja automatisoimiseksi on valmistettava yhä enemmän ajanmukaisia koneita.

Se on sitäkin välttämättömämpää kun sosialistinen tuotantotekniikka ei voi jäädä muuttumattomaksi. Se tekniikka, joka tänään on etumaista, saattaa huomenna entistä täydellisemmän kaluston ja täydellisempien tuotantomenetelmien ilmaannuttua jo vanheta. Siksi on herkeämättä parannettava tekniikkaa, että sosialistinen tuotanto ei jäisi teknilliseltä tasoltaan jälkeen tärkeimmistä kapitalistisista maista, vaan kulkisi edellä niistä.

Mitä suuremmat ovat teknillisen edistyksen saavutukset, mitä täydellisempi on tuotannon koneistaminen ja automatisointi, sitä kiinteämmät ovat tuotannolliset yhteydet tuotantolaitosten ja tuotantoalojen välillä.

On tunnettua, että tuotannon koneistaminen ja automatisointi voidaan toteuttaa täydellisesti silloin kun tuotantolaitos tai työosasto erikoistuu joidenkin määrättyjen tuotteiden joukkomittaiseen valmistamiseen. Nykyaikainen tekniikka vaatii tuotannon *erikoistumista* (spesialisointia), joka vuorostaan edistää työn tuottavuuden kasvua. Sen sijaan, että jokaisella tehtaalla harjoitetaan esimerkiksi valuuta, on edullisempaa rakentaa suuria valimoita, jotka varustaisivat valanteilla kaikkia kyseisellä alueella sijaitsevia tehtaita. Suurissa erikoistuneissa valimoissa on valanteiden valmistus työläistä kohden $3\frac{1}{2}$ —4 kertaa suurempi kuin pienissä valimoissa.

Ja erikoistuminen taas ei ole mahdollista ilman eri tuotantolaitosten tuotannollista yhteyttä, ilman *niiden yhteistoimintaa* (kooperaatiota). Mitä enemmän tuotantolaitokset

on spesialisoitu, sitä suurempi on niiden riippuvaisuus toisistaan, sitä kiinteämmän niiden kesken tulee olla yhteistoiminnan.

Tuotantolaitosten välisten yhteyksien laajuudesta ja monipuolisuudesta voidaan esittää seuraava esimerkki. Moskovassa, Lihatsõville nimetyllä autotehtaalla valmistettävien autojen kokoonpanoon kuuluu 3.500 eri osaa, joista tuhat kappaletta valmistetaan muilla rinnakkaistehtailla. Autotehdas saa näiltä tehtailta erikoisterästä, automaattilaitteita, kumia, kestoplasia, kuulalaaakereita jne.

Teknillinen edistys laajentaa sekä yksityisten tuotantolaitosten että kansantalouden kokonaisten alojen välisiä tuotannollisia yhteyksiä. Siinä ilmenee tuotantoprosessin yhteiskunnallinen luonne. Ja tuotantoprosessin yhteiskunnallisen luonteen kehitys vaatii myös vastaavaa tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen kehitystä.

Kun tuotantovoimat kehittyvät, eivät myöskään tuotantosuhteet voi jäädä muuttumattomiksi. Niiden on mukauduttava tuotantovoimien kehitykseen edistääkseen suurimmassa määrin niiden kasvua.

Olemme nähneet, että kaikkien esisosialististen yhteiskuntien historian kulussa tuotantosuhteiden osuus muuttui, jokainen uusi tuotantosuhdetyyppi alussa edisti tuotantovoimien kasvua, mutta sitten vanheni ja muuttui kehityksen jarruksi, kehityksen kahleeksi. Entä miten on tässä suhteessa asianlaita sosialistisessa yhteiskunnassa?

Luonteestaan johtuen sosialistiset tuotantosuhteet avaavat rajattoman väljyyden tuotannon kehitykselle, eivät muutu tuotantovoimien kahleiksi. Siksi tuotannonvälineiden yhteiskunnallista omistusta ei tarvitse koskaan vaihtaa mihinkään toiseen omistusmuotoon. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että sosialismin tuotantosuhteet jäävät muuttumattomiksi eivätkä tarvitse täydellistämistä. Sillä eihän tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistukseen jää aina samanlaiseksi: sillä on eri muotoja, sen puitteet ajan mittaan laajenevat.

Niinpä esimerkiksi maataloustekniikan kehityksen tuloksena Neuvostoliitossa kollektivisoinnin ensi vuosina perustettujen pienten kollektiivitalouksien puitteet kävivät liian ahtaiksi. Pienissä kollektiivitalouksissa on vaikeata käyttää etumaista monimutkaista tekniikkaa. Siksi kävi välttämättömäksi kolhoosien yhdistäminen. Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus selittivät tämän välttämättömyyden ja kutsuivat kollektiivitalouksien jäseniä yhdistämään kolhooseja. Eräät takapajuiset ainekset kollektiivitalouksissa esittivät vastaväitteitä, vastustivat sitä, mutta toimenpide sai kollektiivitalouksien laajojen jäsenjoukkojen kannatusta ja toteutettiin nopeasti ja kivuttomasti.

Tuotantosuhteet saattavat myös sosialistisessa yhteiskunnassa jäädä jälkeen tuotantovoimien kehityksestä. Siksi ne on mukautettava tuotantovoimien kehitykseen. Ja sen toteuttamiseksi on ratkaistava ristiriidat, joita syntyy tuotantotavan sisällä.

Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä on ristiriitoja kaikilla yhteiskunnan kehitystasilla, kaikissa yhteiskunnissa. Mutta sosialismin vallitessa nämä ristiriidat ovat luonteeltaan toisenlaisia kuin riistoyhteiskunnissa. Syvin ristiriita, joka läpäisee luokkayhteiskuntien koko historian, on ristiriita yhteiskunnan perustuotantovoiman muodostavien työtätekevien joukkojen ja tärkeimmät tuotannonvälineet omistavien riistäjäluokkien välillä. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole tätä ristiriitaa. Sosialistisessa yhteiskunnassa työtätekevät joukot eivät ainoastaan ole yhteiskunnan tärkein tuotantovoima, vaan ovat myös heidän yhteisen omaisuutensa muodostavien tuotannonvälineiden omistajia.

Siksi sosialismin vallitessa tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden väliset ristiriidat eivät johda luokkien yhteen-törmäyksiin. Toisin kuin riistoyhteiskunnissa muutokset tuotantosuhteisissa eivät sosialistisessa yhteiskunnassa koh-
taa minkään luokan vastarintaa, koska taantumuksellisia luokkia ei enää ole. Tästä johtuen sosialistisella yhteiskun-

nalla on mahdollisuus oikeaa talouspolitiikkaa toteuttamalla mukauttaa *ajoissa* tuotantosuhteensa tuotantovoimien kehitykseen. Kun edellisissä yhteiskunnissa ratkaistiin tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden väliset ristiriidat vallankumouksen tietä, ratkaistaan ne sosialistisessa yhteiskunnassa asteittaisesti. Niiden ratkaiseminen ei tapahdu vallitsevien tuotantosuhteiden muuttamisen, vaan niiden täydellistämisen tietä.

Sen vuoksi on selvää, että siirtyminen sosialismista kommunismiin tapahtuu myös asteittaisesti. Tuotantovoimien kasvaessa, talouden ja kulttuurin yhä enemmän kukoistaessa sosialistinen yhteiskunta tulee kasvaessaan muuttumaan kommunistiseksi.

Kommunismi eroaa sosialismista ei ainoastaan tuotantovoimien korkeammalla kehitystasolla, vaan myös tuotantosuhteiden kypsyyssasteella. Kun sosialismin vallitessa on kaksi yhteiskunnallista omistusmuotoa (koko kansan omistus ja ryhmäomistus), niin tulee kommunismissa olemaan tuotannonvälineiden yhtenäinen koko kansan omistus. Kommunismin vallitessa ei enää ole työläisten ja talonpoikien välistä luokkaeroavaisuutta eikä näiden luokkien ja sivistyneistön välisiä eroavaisuuksia.

Miksi sitten sellaisia muutoksia tuotantosuhteissa tapahtuu? Siksi että tuotantovoimien kehitys vaatii niitä.

Kuten tiedämme liittyvät kahden sosialistisen omistusmuodon eroavaisuudet teollisuudessa ja maataloudessa historiallisesti muodostuneisiin sosialismiin siirtymisen ehtoihin, erilaiseen tuotantovoimien kehitysasteeseen talouden näillä aloilla.

Socialistinen kaupunki uusii vähitellen maaseudun teknillisesti. Tuotantovoimien kehitys lujittaa ja laajentaa teollisuuden ja maatalouden tuotannollisia yhteyksiä. Sosialistinen teollisuus tuottaa maataloudelle koneita, polttoainetta, väkilannoitteita jne. Aikaisemmin, kun talonpojat viljelivät maata ihmisvoimin, oli maatalouden tuotteisiin sijoitettu pääasiassa talonpoikien työtä. Nyt ovat maatalou-

den tuotteisiin sijoittaneet huomattavan osan työtään myös työläiset: koneenrakentajat, metallityöläiset, kemistit, öljyteollisuuden työntekijät, kaivosmiehet, jotka varustavat maataloutta koneilla, polttoaineella, lannoitteilla jne. Se merkitsee, että työläisten ja talonpoikien välille kehittyy yhä kiinteämpi tuotannollinen yhteys.

Kaupungin ja maaseudun, teollisuuden ja maatalouden tuotannollisten yhteyksien ohella niiden välillä kehittyy yhteys myös kaupan ja tuotteiden vaihdon alalla. Tällä taloudellisten suhteiden muodolla on myös suuri merkitys tuotantovoimien kehitykselle. Valtion- ja osuuskuntakaupan laajeneminen ja paraneminen lisää kollektiivitalonpoikien kiinnostusta tuotannon lisäämiseen.

Sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksen mukana kasvaa ja lujittuu sekä valtion että kollektiivitalouksien omaisuus, täydellistyvät myös teollisuuden ja maatalouden välisen taloudellisen yhteyden muodot.

Valtion omistus maataloudessa laajenee uusien neuvostotilojen järjestämisen tuloksena. Neuvostotilat ovat valtion sosialistisia suurtuotantolaitoksia maataloudessa, ne on täydellisimmin varustettu uudella tekniikalla. Viime vuosina on järjestetty raivatuille uutis- ja nurmeltuneille maille monta sataa uutta neuvostotilaa, jotka ovat lyhyessä ajassa osoittaneet etuisuutensa. Eräin paikoin uutismailla kollektiivitalouksien oli omin voimin vaikeata ottaa viljelykselle kaikki niille kiinnitetty maa, koska kylvöala oli huomattavasti laajentunut, mutta työkykyisten jäsenten lukumäärä kollektiivitalouksissa ei ollut muuttunut. Siksi esimerkiksi Kazakhian sosialistisessa neuvostotasavallassa oli uusia viljaneuvostotiloja järjestettäessä annettu näille neuvostotiloille kollektiivitalouksien jäsenten suostumuksesta 2,6 miljoonaa hehtaaria maata, joka oli ennen sitä ollut kollektiivitalouksien käytössä. Neuvostotilojen näillä maille vuonna 1956 tuottama vilja tuli valtiolle suunnilleen miljardin ruplaa halvemmaksi kuin yhtä suuri määrä kollektiivitalouksien tuottamaa viljaa. Neuvostotilat olivat

tarkoituksenmukaisin talousmuoto uutis- ja nurmeltuneiden maiden raivaamisessa viljelykselle. Neuvostotilojen ominaispaine maataloustuotannossa tulee vastedeskin kasvamaan.

Valtion omaisuuden ohella maataloudessa kasvaa ja kehittyy kollektiivitalouksien omaisuus. Kollektiivitalouksien yhdistämisen seurauksena näiden talouksien lukumäärä väheni 236,9 tuhannesta vuonna 1940 — 87,5 tuhanteen vuonna 1955, ja kylvöala yhtä kollektiivitaloutta kohti lisääntyi miltei 3,5-kertaiseksi sekä nautakarjan lukumäärä kollektiivitaloutta kohti enemmän kuin 4-kertaiseksi. Kollektiivitalouksia on nyt lujitettu ammattitaitoisilla työntekijöillä ja on näillä talouksilla laajempia tuotannon kehittämisen mahdollisuuksia. Kollektiivitalouksien rahatulosten yhteissumma kasvoi vuonna 1955 vuoteen 1950 verrattuna enemmän kuin 2,2-kertaiseksi ja kollektiivitalouksien jakamattomat varannot enemmän kuin 1,7-kertaiseksi. Kollektiivitaloudet muuttuvat vähitellen monihaaraisiksi talouksiksi. Kollektiivitalouksien yhteistalouden ja henkilökohtaisen talouden, ts. aputalouden välinen suhde muuttuu ensinmainitun hyväksi. Edistystä on myös työpalkkamuotojen kehityksessä: monissa kollektiivitalouksissa on käytännössä kuukausittainen rahaetuanti talouden jäsenille. Niin ikään muutamissa kollektiivitalouksissa on alettu soveltaa käytäntöön taattua kuukausipalkkaa, jolloin vuoden alussa määrätään työpäivistä suoritettavan palkan suuruus.

Osuuskunnallis-kollektiivitaloudellista omistusmuotoa on edelleenkin kehitettävä ja lujitettava, sillä sen tarjoamia tuotantovoimien kehitysmahdollisuuksia ei ole vielä käytetty läheskään loppuun. Sellaisia tuotannonvälineitä kuin suuret kastelujärjestelmät, jättiläisvoimalaitokset jne. voidaan sosialismin maissa luoda ja käyttää vain valtion omistamina.

Valtion omistuksen jatkuva laajeneminen maataloudessa ja kollektiivitalouksien yhteistalouden kehitys lähentää vähitellen kahta sosialistista omistusmuotoa toisiinsa, lujit-

taa yhteyksiä niiden välillä, johtaa luokkaeroavaisuuksien häviämiseen työläisten ja talonpoikien välillä.

Samalla on käynnissä näiden luokkien ja sivistyneistön välisten rajojen häviämisprosessi. Henkisen työn tekijöinä työskentelevän sivistyneistön ominaispainon kasvaessa kasvaa myös ruumiillisen työn tekijäin, työläisten ja talonpoikien kulttuuritaso ja teknillinen sivistys. Sitä mukaa kun lähestytään kommunismia tulee ruumiillinen työ kaikinpuolisen teknillisen edistyksen, tuotannon koneistamisen ja automatisoinnin perustalla muuttumaan luonteeltaan yhä lähemmäksi henkistä työtä. Nykyaikainen tekniikka asettaa suuria vaatimuksia työläisen ja kollektiivitalonpojan tuotannollis-teknilliseen ammattitaitoon nähden. Monimutkaisten koneiden käyttämiseen tarvitaan kulttuurisia työntekijöitä, jotka tuntevat tieteiden ja tekniikan perusteita. Tuotannon koneistamisen seurauksena sosialistisessa yhteiskunnassa kuolee pois useita sekatyöläisten ammatteja, jotka vaativat työntekijältä suuria ruumiillisia ponnistuksia, ja syntyy uusia ammatteja, jotka vaativat häneltä korkeata kulttuuritasoa ja teknillistä sivistystä. Niinpä esimerkiksi hiiliteollisuudessa ovat hävinneet pois kelkkamiehen, hevosmiehen ja käsinlouhijan ammatit ja on syntynyt kymmeniä uusia ammatteja, kuten hiilikombainin, hiilihöylän, louhinta- ja lastauskoneen käyttäjien jne. ammatit.

Neuvostoliitossa suoritetaan suurta työtä ammattitaitoisten työntekijäin kouluttamiseksi teollisuutta, liikennettä ja maataloutta varten sekä kaikkien työläisten ja talonpoikien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen kohottamiseksi. Neuvostoliiton työväenluokkaa täydennetään nuorilla työntekijöillä, joita on koulutettu valtion työvoimareservien opistoissa ja kouluissa, sekä keskikoulun ja teknillisen koulun päättäneillä työntekijöillä.

Kommunismiin edetessään työläiset ja talonpojat tulevat yhä enemmän lähestymään kulttuuritasonsa ja teknillisen sivistyksensä puolesta teknikkoja ja insinöörejä, agromeja ja karjanhoitoteknikkoja. Tämä taas johtaa loppujen

lopuksi rajan häviämiseen ruumiillisen ja henkisen työn tekijäin väliltä.

Yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoaminen sosialismin vallitessa tekee mahdolliseksi vähitellen lyhentää työpäivää. Neuvostoliitossa on vuodesta 1957 lähtien alettu siirtää kaikkia työläisiä ja toimihenkilöitä 40 tunnin työviikkoon sekä vuorimalmi- ja hiiliteollisuuden työläisiä 36 tunnin työviikkoon. Myöhemmin työpäivää tullaan lyhentämään vieläkin enemmän. Se tarjoaa kaikille työtätekeville mahdollisuuden omistaa enemmän aikaa sivistyksensä edelleen kohottamiseen, tieteiden ja taiteiden harrastamiseen, ts. kykyjensä kaikinpuoliseen kehittämiseen. Kommunismissa yhteiskunnassa ei enää tule olemaan jakautumista ruumiillisen ja henkisen työn tekijöihin, tässä yhteiskunnassa tulee Leninin sanojen mukaan olemaan kaikinpuolisesti kehittyneitä ja valmentuneita ihmisiä.

Siis sosialismin aikana säilyneet luokkaeroavaisuudet työläisten ja talonpoikien sekä näiden luokkien ja sivistyneistön välillä poistetaan sosialistisen tuotantotavan kehityksen perustalla. Niiden hävittämiseksi lopullisesti on luotava korkeampi aineellis-teknillinen perusta ja saatava aikaan koko kansan valtava kulttuurillinen kasvu.

Tekniikan kasvun ja työntekijäin kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen perustalla kohoaa myös yhteiskunnallisen työn tuottavuus. Kommunismiin siirtymisen mitä tärkeimpänä ehtona on *työn tuottavuuden* järjestelmällinen kasvu.

Mitä suurempi on työn tuottavuus, sitä enemmän yhteiskunta saa tuotteita samalla työmäärällä. Jos yhteiskunta laajentaisi tuotantoa kohottamatta työn tuottavuutta ja parantamatta tekniikkaa, niin se vaatisi paljon enemmän perussijoituksia ja työntekijöitä. Esimerkiksi jos Neuvostoliitossa olisi työn tuottavuus jäänyt vuonna 1955 vuoden 1940 tasolle, niin teollisuudessa nykyään saavutetun tuotantomäärän turvaamiseen olisi tarvittu lisäksi 15 miljoonaa työntekijää.

Marx korosti, että kaikki lodellinen säästäminen on työn säästöä. Kun yhteiskunta tuottaa pienimmän työn kulutuksin ihmisten toimeentulolle välttämättömät aineelliset hyödykkeet, on sillä mahdollisuus käyttää enemmän työtä tuotannon laajentamiseen, tieteen ja taiteen kehittämiseen ja kansanvalistukseen. Tämän ansiosta yhteiskunnan kehitys tapahtuu nopeammin.

Lenin opetti, että korkea työn tuottavuus on loppujen lopuksi tärkein, pääasia uuden yhteiskuntajärjestelmän voitolle. Kapitalismi saavutti aikoinaan voiton feodalismista siksi että loi korkeamman työn tuottavuuden kuin feodalismi, antoi yhteiskunnalle mahdollisuuden luoda enemmän tuotteita. Aivan samoin sosialismi ehdottomasti saavuttaa voiton kapitalismista koko maailmassa siksi, että pystyy lurvaamaan korkeamman työn tuottavuuden kuin kapitalismi, valmistamaan yhteiskunnalle enemmän tuotteita, tekemään yhteiskunnan rikkaammaksi. «Kommunismi», opetti Lenin, «on vapaaehtoisten, tietoisten, yhteenliittyneiden, parhainta tekniikkaa käyttävien työläisten työn tuottavuutta, joka on korkeampaa kuin kapitalistinen työn tuottavuus»¹. Vain korkea työn tuottavuus voi luoda aineelliset ehdot siirtymiselle sosialismista kommunismiin.

Työn tuottavuuden kasvuun vaikuttavat suuresti tuotteiden jakomuodot, jotka luovat työntekijöillä kiinnostuksen tuotantovoimien nopeaan kehittämiseen. Sosialistisen tuotannon kehityksen jouduttamiseksi on käytettävä täydellisemmin työntekijäin aineellista kiinnostusta tuotannon kohottamiseen.

Siellä, missä ei ole työtätekevien aineellista kiinnostusta taikka tämä kiinnostus vähenee, hidastuu kiertämättömästi tuotantovoimien kehitys. Niinpä esimerkiksi maatalouden eräiden alojen jälkeenjäämisen syynä Neuvostoliitossa oli se, että kollektiivitalouksilla ja kollektiivitalonpojilla ei ollut riittävää kiinnostusta tuotannon lisäämiseen. Neuvos-

---

¹ V. I. Lenin, Teokset, 29. osa.

toliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitea ja Neuvostohallitus ovat viime vuosina toteuttaneet useita toimenpiteitä, jotka lisäävät huomattavasti kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien kiinnostusta maataloustuotannon lisäämiseen: on korotettu huomattavasti maataloustuotteiden hankinta- ja ostohintoja, poistettu tuotteiden pakollinen luovutus jne. Nämä toimenpiteet vaikuttavat suotuisesti maatalouden kohottamiseen.

Tuotantovoimien kehittyessä muuttuvat ja paranevat myös tuotteiden jakosuhteet, työpalkan muodot sosialistisessa yhteiskunnassa. Tässäkin on ajoissa huomattava ja ratkaistava syntyvät ristiriidat, syrjäytettävä vanhentuneet sosialistisen jakelun muodot, korvattava ne uusilla, jotka edistävät enemmän tuotannon kehitystä.

Tuotantovoimissa tapahtuvat muutokset tekevät myöhemmin mahdolliseksi ja välttämättömäksi siirtymisen sosialistisesta jakelusta kommunistiseen. Sosialismin vallitessa, kuten tiedämme, tapahtuu jakelu *työn mukaan*: kommunistisissa tullaan työn tuotteet jakamaan *tarpeiden mukaan*. Kommunismin periaatteena on: «Jokaiselta kykyiensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan». Tämä merkitsee sitä, että kommunistisessa yhteiskunnassa ei enää tule olemaan tarvetta tarkoin mitata kuinka paljon kukin yhteiskunnan jäsen on tehnyt työtä ja miten paljon hänen on saatava. Yhteiskunta tulee olemaan niin rikas, että voi turvata jokaiselle mahdollisuuden tyydyttää monipuoliset tarpeensa, ja ihmiset tulevat niin tietoisiksi ja kulttuurisiksi, ettei heille tule mieleenkään pakoilla yhteishyödyllistä työtä.

Osallistuminen yhteiseen työhön ei tule ainoastaan velvollisuudeksi, vaan se tulee jokaisen työkykyisen ihmisen ensimmäiseksi elämän tarpeeksi. Samoin kuin esimerkiksi todellinen taidemaalari ja säveltäjä eivät voi elää tekemättä luovaa työtä, samoin kaikki kommunistisen yhteiskunnan jäsenet tulevat näkemään työssään lempiharrastuksensa, jota ilman ei voi olla täydellistä elämää. Sillä vain työssä

voivat tulla ilmi ihmisen kyvyt. Sen syvälinen tajuaminen, että on välttämätöntä tehdä työtä yhteiseksi hyväksi, pitää työtä ensimmäisenä elämän tarpeena, syntyy ihmisissä jo sosialismin vallitessa ja tulee kommunismissa yleiseksi.

Kommunistisessa yhteiskunnassa ei tule palkkiota työn mukaan, ei tule olemaan myöskään kauppaa. Mutta olisi erittäin erheellistä luulla, että on nopeammin kumottava työn tuotteiden sosialistinen jakoperiaate, kieltäydyttävä käymästä kauppaa. Siten ei voida jouduttaa kommunismin siirtymistä, vaan päinvastoin lykätään se kauemmaksi.

Kommunismiin siirtyminen ei tapahdu sosialismin perusteiden ja periaatteiden heikentämisen, vaan niiden kaikinpuolisen kehittämisen ja lujittamisen kautta. On lujitettava ja täydellistettävä sosialististen tuotantosuhteiden kaikkia puolia: lisättävä valtion sekä osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista omistusta, järjestettävä vieläkin kiinteämpi yhteys valtion ja kollektiivitaloudellisen talussektorien välillä, noudatettava johdonmukaisesti työn mukaan maksamisen sosialistista periaatetta. Vain sitä tietä tulevat luoduksi edellytykset kommunismiin siirtymiselle.

Sosialististen tuotantosuhteiden lujittaminen ei merkitse niiden säilyttämistä muuttumattomassa muodossa. Tuotantovoimien kasvaessa näiden suhteiden erinäiset puolet ja piirteet vanhentuvat. Saattaa tapahtua, että se mikä eilen vielä vastasi tuotantovoimien kehitystasoa, ei tänään enää sitä vastaa. Ellei vanhentunutta poisteta ajoissa, ellei ratkaista tuotantotavassa syntyviä ristiriitoja, niin tuotantovoimien kehitys väistämättömästi hidastuu.

Tuotantovoimien kehitykseen vaikuttavat suuresti myös kansantalouden johtamisen, hallinnon ja suunnittelun muodot. Niistä riippuu suuressa määrin kaikkien niiden mahdollisuuksien käyttäminen tuotannon kehittämiseen, joita sisältyy sosialistiseen talousjärjestelmään, sen tuotantosuhteisiin.

Taloudelliset johtamismuodot eivät voi jäädä muuttumattomiksi. Niiden täytyy muuttua tuotantovoimien

kehityksestä ja niistä taloudellisista tehtävistä riippuen, joita syntyy jokaisessa kommunismin rakentamiskäytännössä. Vanhentuneet talouden suunnittelu- ja johtamismuodot joutuvat ristiriitaan tuotantovoimien kehityksen kanssa ja saattavat jarruttaa vakavasti tätä kehitystä.

Niinpä esimerkiksi teknillistä edistystä haittaavat vanhentuneet tuotannon suunnittelumuodot ja työn maksumuodot. Eräillä koneenrakennusteollisuuden aloilla aivan viime aikoihin asti suunniteltiin koneiden valmistusta yksiköissä, kappaleissa ja vieläpä painon mukaan. Edistykö tällainen suunnittelujärjestys korkeatuottoisten ja taloudellisten koneiden luomisesta? Ei tietenkään. Jos esimerkiksi suunnittelu tapahtuu koneiden painon mukaan, niin tehdas on kiinnostunut raskaampien koneiden tuottamisesta: siinä tapauksessa tehdas täyttää nopeammin suunnitelman ja sen työntekijät saavat palkinnon. Mutta kansantalous kärsii suurta tappiota. Kulutetaan liikaa metallia, joudutaan kuljettamaan liikaa lastia, kuluttajat saavat vähemmän tuottavia ja painoltaan raskaampia koneita. Oikeiden, teknillisesti ja taloudellisesti perusteltujen tuotannon suunnittelun (ja tässä yhteydessä myös työntekijäin aineellisen kannustamisen) osoittimien säätäminen jouduttaa teknillistä edistystä, sallii käyttää paremmin kaikkia mahdollisuuksia tuotantovoimien kehittämiseksi.

Tuotannollisten yhteyksien järjestäminen tuotantolaitosten välillä, tehtaiden tarkoituksenmukaisin yhteistoiminta riippuu suuresti siitä, miten on järjestetty kansantalouden johtaminen. On tunnettua esimerkiksi, että vakavana esteenä tuotantolaitosten yhteistoiminnan oikealle järjestämiselle olivat ahtaat hallinnolliset intressit. Ministeriöt järjestivät usein sellaisten omien tehtäntensä yhteistoimintaa, jotka sijaitsivat eri puolilla maata, ja usein taas rikkoivat sellaisten tuotantolaitosten normaalisia tuotannollisia yhteyksiä, jotka sijaitsivat samalla taloudellisella alueella. Se ei ainoastaan synnyttänyt liikoja kuljetuksia, vaan myös esti paikallisten voimavarojen täydellistä käyt-

töä, taloudellisten alueiden, tasavaltojen, aluepiirien ja hallinnollisten alueiden talouden kaikinpuolista kehitystä.

Aikoinaan, kun Neuvostomaa lähti kulkemaan teollisoinnin tietä, teki specialisoitujen kansankomissariaattien ja päähallintojen (myöhemmin ministeriöiden ja hallintojen) muodostaminen talouden tärkeimmillä aloilla mahdolliseksi keskittää ponnistukset ja varat teollisuuden ratkaisevien alojen kehittämiseen. Mutta kun kansantalouden kehitys alkoi vaatia tuotantolaitosten syvällisempää erikoistumista ja yhteistoimintaa maamme taloudellisten alueiden rajojen sisällä, alkoi eri hallintoihin jaettu teollisuuden ja rakennustoiminnan johtaminen häitätä tuotantovoimien kehitystä. Neuvostoliitossa laskettiin vuonna 1957 olleen 200.000 teollisuuslaitosta ja yli 100.000 rakennustyömaata. Kun mittasuhteet olivat näin valtavat, oli teollisuuslaitosten ja rakennustyömaiden tehokas hallinto keskitettävä etupäässä maamme eri taloudellisille alueille. Ilman sitä ei olisi voitu yhdistää oikein toisiinsa konkreettista ja tehokasta johtamista ja keskitetyn suunnitelmaperiaatteen tiukkaa noudattamista koko maan mitassa.

Sosialistisen kansantalouden suunnittelu ja johtaminen rakentuu *demokraattisen sentralismin* periaatteen pohjalle. Sosialistinen talous ei voi kehittyä ilman keskitettyä johtamista, ilman voimien ja varojen yhdistämistä koko maan mitassa. Sosialistisen talouden on käytettävä hyväksi kaikki suurtuotannon tarjoamat etuisuudet, joka tuotanto turvaa korkeamman työn tuottavuuden kuin pientuotanto. Ja suunnitelmallinen sosialistinen suurtuotanto taas vaatii keskitettyä johtoa. Samalla keskitetyn johdon on yhdistyttävä joukkojen aloitteellisuuden kaikinpuoliseen kehittämiseen, mitä laajimpien työtätekevien kerrostien vetämiseen mukaan taloudellisten rakennustöiden johtamiseen, paikallisten kokemusten ja olosuhteiden mitä huolellisimpaan ja kaikinpuoliseen huomioimiseen.

Ilman keskitettyä johtamista tulee väistämättömästi häiriytymään kansantalouden suunnitelmallinen, määrä-

suhteinen kehitys, tulevat hajaantumaan voimat ja varat, kärsivät vahinkoa koko kansan yhteiset, ts. valtion yhteiset edut. Ilman demokratismia ja joukkojen aloitteellisuuden laajaa kehitystä alkaa kasvaa virkavaltaisuus, ei voida huomioida riittävän täydellisesti paikallisia olosuhteita eikä ole mahdollista saada esille ja käyttää kaikkia tuotannon reserviä. Demokraattisen sentralismin molempia puolia on siis sovellettava toisiinsa oikein.

Neuvostoliitossa on viime vuosina tehty paljon kansantalouden suunnittelun parantamiseksi. Poistetaan ylenmääräistä keskitystä teollisuus- ja maataloustuotannon suunnittelemisessa, joka usein on haitannut paikallisen aloitteellisuuden kehitystä. Niinpä esimerkiksi maataloudessa suunnitteluelimet eivät huomioineet riittävästi paikallisia olosuhteita. Se häiritsi tuotantovoimien kehitystä. Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitea ja SNTL:n Ministerineuvosto vuonna 1955 muuttivat maatalouden suunnittelujärjestystä. Nykyään maatalouden suunnittelu alkaa kolhooseissa ja neuvostotiloilla. Pitäen lähtökohtana tehtäviä peltoviljelyksen ja karjatalouden tuotteiden luovutuksesta valtiolle ja välttämättömyyttä käyttää mahdollisimman täydellisesti viljelysmaata, kollektiivitaloudet suunnittelevat eri maatalouskasvien kylvöt ja karjalajien pääluvun. Tällainen suunnittelujärjestys tarjoaa kollektiivitalouksille suuria mahdollisuuksia taloudellisen aloitteellisuuden osoittamiselle ja kollektiivitaloustuotannon reservien käyttöä.

Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus toteuttavat johdonmukaisesti demokraattisen sentralismin periaatetta talouden johtamisessa. Työtätekevät osallistuvat kansantalouden kehityssuunnitelmien laatimiseen ja toteuttamiseen työtätekevien edustajain Neuvostojen, ammattiliittojen, työläisten kokousten ja tuotannollisten neuvottelukokousten kautta. Mitä enemmän kehitetään joukkojen luovaa aloitteellisuutta, sitä nopeammin kehittyy sosialistinen tuotanto.

Sosialismin vallitessa on poistettu kaikki ne esteet tuotantovoimien kehityksen tieltä, joita kapitalistisel tuotantosuhteet olivat luoneet. Sosialististen tuotantosuhteiden pystyttäminen avasi laajan liikkuma-alan tuotantovoimien kehitykselle. Se ei kuitenkaan merkitse, että sosialistisel tuotantosuhteel sinänsä, automaattisesti turvaisivat kansantalouden nousun. Niiden lukemattomien mahdollisuuksien käyttäminen tuotantovoimien kehittämiseen, joila sosialistinen talousjärjestelmä sisältää, ei tapahdu itsestään. Näiden mahdollisuuksien toteutumiseksi on ennen kaikkea noudatettava oikeaa talouspolitiikkaa, suunniteltava ja johdettava oikein kansantaloutta. Jos suhtaudutaan huolettomasti teknilliseen edistykseen ja tuotannon järjestelyn parantamiseen, sallitaan virheitä työn maksamisessa, määrälään tavaroiden hinnat taloudellisesti perustelematta, johdetaan taloutta väärin, niin se voi jarruttaa tuotantovoimien kehitystä.

Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole taantumuksellisia luokkia, jotka olisivat esteenä historialliselle edistykselle. Mutta on kapitalismin jätteitä ihmisten tietoisuudessa ja elämäntavoissa, on virkavaltaisia aineksia, jotka jarruttavat kehitystä eteenpäin, kommunismiin. Hyvin usein eräiden talousjohtajien piintyneisyys ja omahyväisyys luovat esteitä teknilliselle edistykselle, häiritsevät tuotannon edistymisen uranuurtajain arvokkaiden keksintöjen ja parannusehdotusten käytäntöön ottamista.

Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus taistelevat piintyneisyyden ilmausten ja virkavaltaiten vääristelyjen hävittämiseksi. Ne toteuttavat sellaista talouspolitiikkaa, joka tekee mahdolliseksi käyttää kaikilla kansantalouden aloilla täydellisemmin hyväksi reservit ja edistää joukkojen luovan aloitteellisuuden kohoamista.

Sosialistiset tuotantosuhteet luovat suotuisimmat objektiiviset ehdot tuotantovoimien nopealle kehitykselle. Kommunistisen puolueen ja Neuvostohallituksen oikea politiikka takaa näiden ehtojen hyväksikäytön, mobilisoi

joukkojen luovat voimat sosialistisen tuotannon kehittämiseen.

Historia on jo osoittanut, että sosialistinen tuotantotapa on parempi kapitalistista tuotantotapaa. Sosialismin nopea voitto taloudellisessa kilpailussa kapitalismista riippuu nyt neuvostokansasta, sen työpannoksista, sen aloitteellisuudesta ja tarmosta.
